

Orman ve Av

Yıl: 2014 / Ocak - Şubat / Sayı:1

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR.

Yıl: 2014 | Ocak - Şubat | Sayı: 1 | Cilt: 91 |
ISSN 1302-040X

**TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ ADINA
SAHİBİ**

GENEL BAŞKAN
Fevzi KALELİ

**SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nihat ÖZ**

EDİTÖR

Prof. Dr. Sezgin ÖZDEN
ozden@karatekin.edu.tr

YAYIN KURULU

Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR
Prof. Dr. Oktay YILDIZ
Yrd. Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ
Yrd. Doç. Dr. Nimet VELİOĞLU
Dr. Metin KARADAĞ
Dr. Ufuk COŞGUN
Dr. Erdal ÖZÜDOĞRU
Hüseyin AYTAÇ
İlhan TAŞ
Hülya KILIÇ
Yasemen BİLGİLİ
Bilgilendirmek amacıyla üyelerimize
ücretsiz dağıtılır.

YÖNETİM YERİ:

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TUNA CAD. NO: 5 06410 KIZILAY/ANKARA

TEL-FAKS
0312 433 84 13

www.ormancilardernegi.org

ormancilarder@ttmail.com
bilgi@ormancilardernegi.org

BASKI

DÖNMEZ OFSET

GRAFİK TASARIM

Güngör GENÇ

KAPAK FOTOĞRAFLARI

Hakan BAYKAL

Editörden

Prof. Dr. Sezgin ÖZDEN

Hukuk, ormancı meslektaşlarımızın haklı davasını yerinde görerek Gazi Yerleşkesinde yapılan SİT değişiklik kararını iptal etti. Dikkatinizi çekerim; yürürlüğünü durdurmadı, tamamen iptal etti. Bu durumda Gazi Yerleşkesine yapılan ve kamuoyunda “Ak Saray” olarak bilinen Başbakanlık kompleksi hukuksuz duruma düştü. Peki, ne olacak şimdi? Kanuna göre inşaat 1. Derece sit alanına yapıldığı içi yıkılmalı... Yıkılabilir mi? Geçmiş örneklerle bakınca bunun mümkün olmadığını görüyoruz. Anayasanın 138. maddesi “*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez*” diyor. İdare mahkemesinin vermiş olduğu iptal kararı 2577 İdari Yargılama Usulü Kanununun 28/1 maddesine göre 30 gün içerisinde uygulanması zorunludur. Peki yüzmilyonlarca lira harcanan bu binalar nasıl yıkılacak? AKP Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik, İdare Mahkemesi kararına rağmen Başbakanlık binasının bitirileceğini ilan ediyor. Sabah Gazetesinin haberine göre Başbakan; Yeni Başbakanlık Binası inşaatı ile ilgili iddiaların basın mensupları tarafından hatırlatılması üzerine, “*Yeni başbakanlık binasının yapımı ile ilgili sıkıntı söz konusu değil, inşallah Nisan, Mayıs gibi beraber açılışını yapacağız*” ifadesini kullanmıştır. Yani mahkeme kararlarının bir önemi yok, biz bildiğimizi yaparız diyorlar.

Bu sorunun nedeni olan kişi şu anda ne düşünüyor acaba? 175 yıllık mesleğimizin belleğine vurulan bu baltayı tutan el, huzurlu mudur şimdi? Meslektaşları sürgüne yollayan, gizli protokollerle 2007’de yerleşkeyi veren, ancak yine de binaların bakım onarımı için milyonlar harcayan, sonra da o binaları yıkan el mutlu mudur? Vicdanı (var ise) ile baş başa bırakıyoruz bu büyük ormancıyı!

Olacak olanı söyleyeyim. Ya kanunu değiştirecekler! ya İdare Mahkemelerini kapatacaklar! ya da konuyu Danıştay’a taşıyıp zaman kazanacaklar ve gündemden düşmesini bekleyecekler. Muhtemeldir ki sonuncu seçenek yapılacak. Danıştay ne diyecek, hep birlikte göreceğiz. Ankara’nın bozkırında yer kalmamış gibi kentin nefes aldığı her yere göz diken bu zihniyete birisinin, *bindiği dalı kestiyi*ni söylemesi zamanı gelmiş de geçiyor.

İçindekiler

Editörden	1
Başyazı	2
İstanbul Şubesinden Haberler	4
İzmir Temsilciliğimizden Haberler	6
Gökkuşaklı Savaşçısı Meslektaşımız:	
Hüseyin Çetinel	7
Adını Berit Koyduk	9
Tarih Boyunca Ağaç ve İnsan	14
Suç Duyurusu	18
Mera Statüsünden Orman Statüsüne	
Tahsis Dair Bir Değerlendirme	19
Orman Amenajmanında Yaş Sınıfları	
Metodunun Uygulanması, Karşılaşılan	
Problemler ve Çözüm Önerileri	26
Türkiye’deki Kent Ormanlarının	
Durumu, Kullanımı ve Yönetimi	37
Çatalburun Av Köpekleri	47
Mavi Lale	48
Yusuf Savaş’ın Ardından	49
Yitirdiklerimiz	49

Fotoğraf: Oğuz KURDOĞLU

Başyazı

Fotoğraf: Gökhan ŞEN

*B*elirli bir alanda bulunan canlılar ile bunları saran cansız çevrelerinin karşılıklı ilişkileri ile meydana gelen ve süreklilik arz eden ekolojik sistemlere ekosistem denir.

Karşılıklı olarak madde alışverişi yapacak biçimde birbirlerine etki yapan organizmalarla (biyotik), bitki ve hayvanların birbirine eklemlendiği ve ayrıca kaya, toprak gibi fiziksel çevre faktörlerinin (abiyotik) bir arada bulunduğu herhangi bir doğa parçası bir ekosistemdir.

Bir ekosistem biyosferin, bir bölümü ya da parçasıdır; büyüklüğü ya da genişliği çok değişik olabilir.

Bir ekosistemin dört temel bileşeni vardır.

- 1-Cansız varlıklar (inorganik ve organik maddeler)
- 2-Primer üreticiler (yeşil bitkiler - ototroflar)
- 3-Tüketici (bitkisel ve hayvansal maddeleri yiyenler - hetotroflar)
- 4-Ayrıştırıcılar (bakteri ve mantarlar - saprofitler)

Ekosistemlerde yaşam, enerji akışı ve besin döngüleriyle sürer.

Bir ekosistem, insana durağan gözüke bile jeolojik ölçü içinde evrime uğrar. Evrim süresinde ekosistemlerin karmaşıklığı giderek artar; türlerin sayısı çoğalır.

Dünya Orman Haftası ve 21 Mart Dünya Ormancılık Günü Kutlu Olsun

Kara ve su ekosistemi olmak üzere başlıca iki çeşit ekosistem bulunur. Kara ekosistemlerini çayır, çöller, mağara, step, tundra, ova, dağ, orman gibi daha küçük olan ekosistem parçaları oluşturur. Su ekosistemlerini de okyanus, deniz, göl, ırmak, bataklık gibi ekosistem parçaları oluşturur. Çevredeki ekosistemlerin birleşmesiyle yeryüzünün doğal ortamı oluşmaktadır. Çevredeki her ekosistem çeşidinin kendisine has olan farklı fiziksel ve kimyasal özellikleri bulunur.

Bu doğal sistemlere dışarıdan gelebilecek etkiler sonucu doğal dengeyi oluşturan zincirin halkalarında meydana gelen kopmalar zincirin tamamını etkileyerek bu dengenin olumsuz yönde etkilenmesine neden olacaktır.

Ekosistemdeki bozulma bir bütün olan çevrenin yapı ve işleyişini olumsuz etkiler. Bazı varlıkların azalması, diğer bazı varlıkların azalmasına da neden olur. Madde döngülerinin gerçekleşmesi zorlaşır. Sonuçta doğadaki enerji tükenmeye doğru gider (Dünya coğrafyasının değişmesi, iklimin değişmesi, erozyonların oluşması, su kaynaklarının azalması, enerji kıtlığının başlaması, canlı çeşitliliğinin azalması).

Yaşadığımız dünya üzerinde ekosistem dengesini bozan en etkili varlık insandır. İnsan nüfusu ve faaliyetleri arttıkça ekosistem dengesi bozulmaktadır.

Orman sahalarında maden arama çalışmaları orman ekosistemlerine olumsuz etkiye bulunmaktadır. Tabiatı Koruma ve Biyolojik Çeşitlilik Yasasında, korunan alanları ortadan kaldıracak ve ekosistemi olumsuz etkileyecek

düzenlemeler yer almaktadır. 6292 Sayılı Yasanın da uygulanması ile orman alanlarının hızla daraltılması, Akarsuların ticarileştirilmesi ve Hidroelektrik santrallerin yoğunlaştırılması, İstanbul 3.Havalimanı ve 3. Boğaz köprüsü projeleri vb. uygulamaları orman ekosistemini geriye dönülmez şekilde olumsuz yönde etkileyecektir.

Orman ekosistemlerinin en önemli parçası olan ağaçlar; kökleri ile toprağa bağlı olan sadece kendisi için değil, insan dahil bütün hayvanlar alemi için besin ve oksijen kaynağı canlı bir varlıktır. Ağaçlar öldüğünde bile göremediğimiz on binlerce mikroorganizma için yaşam yeridir. Ağaçların taşınması da çözüm olmaktan uzaktır. Bu yöntemle sadece ağacı götürmüş olmuyorsunuz, doğaya ve o parktaki mikro yaşam döngüsüne zarar vermiş oluyorsunuz.

Prof. Dr. Ünal Akkemik'inde söylediği gibi “*‘Biz bin ağaç keseriz, 1 milyon dikeriz’ diyorlar. Dikseniz de ekosistemi alt üst ettiğiniz için o diktiğiniz alan artık sadece yeşillikten ibaret’* olmaktadır.

Orman varlığımızın artırılması, bozuk orman alanlarının iyileştirilmesi, erozyonun önlenmesi, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin ülkemiz üzerindeki etkilerinin en aza indirilmesi, yaşanabilir bir çevre oluşturulması, bozulan doğal dengeyi yeniden tesis etmenin yolunun, eğitim, bilgi ve bilinçlenme ile aşılabacağına inanıyor ve tüm meslektaş ve üyelerimizin 21 Mart Dünya Ormancılık Günü'nü kutluyoruz.

Türkiye Ormancılar Derneği Marmara Şubesi “İstanbul Ormanlarının Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu” 5-6 Aralık 2013 Sonuç Raporu

Ali Erhan ÖZER*, İsmail BAŞOĞLU*, Prof. Dr Ünal AKKEMİK*

* Orman Yük.Müh.

05

- 06 Aralık 2013 tarihinde İstanbul-Kadıköy, Barış Manço Kültür Merkezinde gerçekleştirilen sempozyum kapsamında yapılan sunumlarda İstanbul Ormanlarının Bizans Döneminden günümüze ana hatlarıyla ne gibi değişiklikler geçirdiği, koruma ve yararlanma biçimlerinin ne yönde gittiği, son yıllarda yaşanan ve yapılan uygulamaların nelere yol açtığı gibi konulara yanıt veren sunumlar sonucunda ortaya çıkan sonuçlar şöyledir:

1. İstanbul Ormanları tarihinin hiçbir döneminde, bugünkü kadar baskı görmemiştir. Bizans Döneminde Belgrad Ormanından kaçak olarak alınan 30 gram su için, yaklaşık yarım kilo altın cezası verilmiş; Osmanlı Döneminde ormana verilen zarara karşılık dönemin Su İşleri Nazırı görevinden uzaklaştırılmış, 1924 yılında Atatürk'ün imzasıyla, Belgrad Ormanının eğitim amaçlı olarak korunmaya alındığı ve rekreasyon faaliyetlerinin tümüyle yasaklandığı bildirilmiştir. Günümüzde ise ortaya çıkan görüntü, Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyetin ilk dönemlerinden miras aldığımız İstanbul ormanlarında mirasa sahip çıkamadığımızdır. Osmanlının torunları olduğunu dile getiren yetkililer, İstanbul'u Osmanlının çeyreği kadar bile korumamaktadır.
2. İstanbul ili, biyolojik çeşitlilik açısından dünyanın en zengin yerlerinden biridir. Küçük bir karşılaştırılma yapıldığında, İngiltere, Fransa, Polonya gibi ülkelerden çok daha fazla bitki çeşitliliğine sahiptir.
3. İstanbul'un kuzeyinde yer alan doğal, yapraklı ormanlar Avrupa'nın en önemli ve doğal yapısını korumuş bir kaç ormandan biridir. İlk amenajman planının yapıldığı, ilk fidanlığın kurulduğu, ilk park uygulamasının gerçekleştirildiği, Türkiye'nin ilk orman fakültesinin, ilk araştırma ormanı statüsünde olduğu, kısacası ormancılığın doğduğu bir ormandır. Bu nedenlerden dolayı mutlak korunması gereken bir ormandır.
4. Nüfus artışı, tarım alanlarının yarı yarıya azalmasına, güneyde yer alan kısımlardaki yoğunluğun artmasına, kentin kuzeye, ormanlara doğru genişlemesine neden olmuştur. Mimarlık ve şehir planlama

ilkelerinin tamamen dışında çarpık bir şekilde genişleyen kent, ormanlara gözle görülür zararlar vermeye başlamıştır. Mevcut ve gelecek hükümetlerin kısa vadede yasal değişikliklerle ormana zarar verebilecek tüm girişimleri ortadan kaldırılmalıdır. Bu amaçla, gerçek bilimsel görüşler dikkate alınmalıdır. Uzun vadede ise nüfus yoğunluğunu artırmak yerine azaltmak zorunludur.

5. Yıllardan bu yana süregelen 2/B sorununun aslında her şeyden önce bir “ahlak sorunu” olduğu dile getirilmiştir. 2/B alanlarını yaratan topluluğun sosyolojik açıdan irdelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca 2/B sorununun bir sonuç olduğu belirtilmiştir. O nedenle 2/B ve benzer şekilde bir problem olan 2/A gibi ormanı olumsuz etkileyecek olan hükümlerin, öncelikle nedenlerinin ortaya koyulmasının, devletin devlet olma koşullarından biri olduğu belirtilmiştir.
6. İstanbul’un kuzeyindeki sorunların kaynağı aslında güneyinde bulunan şehirleşme ve aşırı nüfus baskısını yaratan hükümet politikalarıdır. Hükümetin “ekosistem yaklaşımını” tümüyle hiçe sayan” yaklaşımı, aşırı rant sağlama ve gelir hırsıyla İstanbul’un kuzeyine sıkışmış olan ormanı çepçevre kuşatmaya başlamıştır. 3. çevreyolu, köprü ve 3. havaalanı yollarının “halkı kandırarak” sadece transit geçitlere açılacağı belirtilmesine karşın daha şimdiden İstanbul’un kuzeyinde binlerce konut projeleri gündeme gelmeye başlamıştır.
7. İstanbul’un kuzeyinde yer alan ormanlar bir yandan yerleşim, bir yandan da büyük projeler ve çevre yollarının yapılacağı güzergâhta, ağaç kesimleriyle parçalanmıştır. Yani ekosistem parçalanmış ve ekosistem hizmetleri bozulmuştur.
8. Belgrad ormanları içerisinde yapılan çalışmalarda, özellikle orman içi dinlenme alanlarında, neredeyse tüm ağaçların hasta

olduğu saptanmıştır. Bu sahalar rehabilite edilmeli ve restorasyona tabi tutulmalıdır.

9. İstanbul’un önemli su havzaları yapılaşma ve kirlenme sonucu elden çıkmıştır. Alibeyköy, Elmalı, Küçük Çekmece, Büyük Çekmece barajları işlevini yitirmiş olup, Ömerli Barajı da risk altındadır. Bu havzalarda yapılaşmalar acilen durdurulmalıdır.

Sonuç olarak önerilen çözümler;

1. Nüfus artışı mutlaka geriye döndürülmelidir. Anadolu’da istihdam olanakları sağlanarak geriye göç başlatılmalıdır.
2. Hala vakit varken, bilimsel bilgiler ve konunun gerçek uzmanlarının desteğiyle, zorunlu hallerde orman alanlarından geçecek ana ve tali yollar tüneller ile geçilmeli, yer üstünden gitmek zorunda olan kısımlarında ise ekolojik köprüler yapılmalı ve kesilerek açılan alanlar aynı türlerle yeniden ağaçlandırılmalıdır.
3. Ormanların taşıma kapasitesine uygun sayıda, bilimsel veriler ışığında ve uygun yerlerde yeni piknik alanları düzenlenmelidir.
4. Mevcut piknik alanları Belgrad Ormanı olarak ayrılan 5500 hektarlık alanın dışına kaydırılmalı, 5500 hektarlık bir doğal orman gelecek kuşaklara aktarılmalı ve tamamen bilimsel faaliyetler ve eğitim öğretim amacıyla kullanılmalıdır.
5. İstanbul ormanlarında fragmentasyon (parçalanma) yoğun olduğu için “insanlık adına” bir bütün halde kalması gereken ormanlarda, Tabiat Parkı uygulaması tümüyle ortadan kaldırılmalı ve “Muhafaza Ormanı” statüsü daha da güçlendirilmelidir.
6. Belgrad Ormanı, tarihi, doğallığı ve biyolojik değeri nedeniyle “UNESCO Doğal Mirası” Listesine aday gösterilmelidir.
7. Su havzaları ve orman içlerinde yapılaşmaya izin verilmemelidir.

İzmir Temsilciliğimizden Ağaçlandırma Etkinliği

Türkiye Ormancılar Derneği Grubu adında yaklaşık bir senedir aktif olarak kullanılan Facebook sosyal ağ grubumuz aracılığı ile grup yöneticisi Dursun KEPENEK'e fidan dikimi etkinliği düzenlemek istediğini ileten İzmir Urla Özel Güneş Yolu Eğitim Rehabilitasyon Merkezi öğrencileri ile 15 Şubat 2014 Cumartesi günü fidan dikim yapılmıştır. Temsilcilerimizin organizasyonu ile dikim etkinliği Urla İlçesi Kadıovacık Köyü ağaçlandırma sahasında yapılmıştır. Etkinliğe İzmir Temsilcilerimiz Nail KABİL ve Altan YALÇIN ile üyelerimiz katılmıştır.

Gökkuşığı Savaşçısı Meslektaşımız Hüseyin Çetinel

Babası Tekel Memuru olan Hüseyin Çetinel, babasının görev yaptığı Kilis'te doğdu, İlkokulu Elbistan ve Kahramanmaraş'ta, ortaokul ve liseyi ise Kahramanmaraş ve Silifke'de okudu. 1972 Yılında İÜ. Orman Fakültesinden mezun oldu. OGM'de iki yıl Bölge Şefi, daha sonra AGM'de ağaçlandırma mühendisi olarak toplam 11 yıl görev yaptıktan sonra sürekli atamalar nedeniyle, memuriyetten istifa etti. O günden bu yana özel sektörde çalıştı ve emekli oldu. Halen İstanbul Cihangir'de Salı Pazarı yokuşunda CAFE NOVE isimli yeri işletmektedir. Sayın Çetinel merdivenleri rengârenk boyayarak tüm ülke gündeminde yer aldı.

F. Hüseyin ÇETİNEL ses getiren bu eylemini, neden ve nasıl yaptığını şöyle açıkladı.

-Yaşadığım ve iş yaptığım mahalleyi nasıl güzelleştiririm diye uzun süre kafa yordum. Ağaç dikmek istedim ama toprak yok. Saksı koysam, o kadar saksıya bakmam mümkün değil. Sonunda boyamaya karar verdim.

Yaz aylarında şnorkelle amatörce dalış yaparım, bu dalışlar sırasında güneş ışığının deniz içindeki görüntüsü, çalkantı sırasında olan ışık tayfi, merdivenleri gökkuşağı şeklinde boyama fikrini oluşturdu.

Önce birkaç basamak boyadım, yakınlarım ve mahalleli "güzel olacak" dediler. Onlardan bazıları, genç kızlar, erkekler bana yardıma geldiler, bir hafta içerisinde boyadık. 1500 TL. kadar harcama yaptım. Bütün amacımız çevremizi güzelleştirmek, insanları belli ölçüde mutlu etmektir. Beğenileceğini umuyordum ama bu kadar değil.

Daha sonra Belediye gelip griye boyayınca üzüldüm. Güzel olmuştu. Bunca çirkinlik, bunca sıkıntı, bunca savaş, içimizi kararttı. Renkli bir dünya gözüme güzel göründü.

O gece Belediye Başkanı beni aradı, çözüm bulmak istiyordu. “Yarın görüşelim dedim”. Ancak “Hüseyin Abi ne yarını, yarını bekleyecek halimiz yok” dedi. Her tarafta “Yarın boyanı da al gel” çağrıları yapılıyor. Buradan girip Taksim’den çıkacaklar. Tabi böyle şeyler olmamalı” dedi.

Daha sonra Belediye programa alıp, acele boyuyor. Ancak mor renkli boya bulamadıklarından, merdivenlerde mor renk yok.

Boyadığım Salıpazarı yokuşu merdivenleri, şu anda İstanbul’un en popüler, yerli, yabancı insanların hatıra resmi çektiikleri yerlerinden biri. Bu nedenle birçok insan tanıdım. Bu da beni çok mutlu ediyor.

İstanbul’da insanlar çok sıkışmış ve sıkılmış durumdalar. Yüksek yapılar, betonlaşma, trafik, gürültü, pahalılık vs. Onlara nefes alacakları,

gülümseyecekleri, az bir süre olsa da sıkıntılarını unutacakları bir şeyler yapmaktı en büyük arzum.

Boyama projesi ilk proje idi, şimdi ikinci projeye hazırlanıyorum. Yine kamusal alanda, yine doğal, yine dünyada ilk, bu kez hareketli obje su, aktivite şelale olacak. Beyoğlu belediyesi ile görüştüm olumlu yaklaştılar. Nisan ayında başlamayı düşünüyorum. Konu görsel ağırlıklı olduğundan yazı yerine daha çok fotoğraflarla ifade edilmesini daha doğru buluyorum. Onlar her şeyi olduğu gibi anlatıyorlar. Şelale projesini gerçekleştireceğim güne kadar, hepinize saygılar ve renkli günler.

cetinel.huseyin3@gmail.com

Adını Berit Koyduk

Osman GÖKÇE
osman.gokce@ege.edu.tr
www.osmangokce.com

*I*sparta bir güldür, bir gülkenttir. Yolları, sokakları, caddeleri güldür. Evleri, apartmanları, iş yerleri güldür, güllüdür. Parklar, bahçeler, balkonlar gül açar, gül kokusu saçar dört bir yana.

Isparta bir güldür, bir gülkenttir. Tarla tarla kokuların ortasında bir gülşendir, bir gül şenliğidir dört mevsim. Pembeye boyanmıştır tüm binalar, tüm duvarlar, tüm yapılar. Pembe renklidir tüm flamalar, tüm afişler, tüm reklam panoları. Evlerin içi, işyerlerinin duvarları, tezgâhları güldür, gülpembedir. Halılar, koltuklar, perdeler gül renklidir, gül bahçesidir tüm salonlar.

Isparta bir güldür, bir gülkenttir. Yüz çeşit ürünü vardır gülün. Gül esansı, gül kolonyası, gül suyu, gül şampuanı, gül sabunu, gül spreyi, gül kremi, gül yağı, gül reçeli, gül lokumu, gül kokulu mum, gül kokulu eşarp, gül kokulu seccada, gül kokulu tesbih, say sayabildiğin kadar. Isparta bir gül vadisidir.

Isparta bir güldür, bir gül kenttir. Gül sitesi, gül lisesi, gül gazetesi, gül villası, gül lokantası, gül berberi, gül hastanesi, gül eczanesi, daha aklınıza ne geliyorsa işyeri olarak, kurum olarak hepsinin adı güldür, güllüdür.

Isparta bir güldür, bir gül kenttir. Herşey güldür, güllüdür ama ille de insanları en çok güldür, en çok onlar güllüdür. “Güle düştüm gülmedim-Gülden düştüm ölmedim-Ela gözlü yarimi-Tam bir aydır görmedim” diye türkü çağırır Isparta güzeli. Saçlarına toka yerine gül takar. Onlar bir gül, gül çiçeği, gül goncasıdır.

Evet, Isparta bir güldür, bir gülkenttir. Isparta ve gül için böyle üç beş sözcük değil bir kitap yazılsa hatta on kitap yazılsa az gelir, yeterince anlatamaz içiçe geçmiş olan Isparta ve gülün dünyasını. Peki, bu nasıl olmuştur? Isparta ve gül nasıl olmuş da, kim yapmış da böyle koca bir dünya oluşturmıştır? Ne olmuş da Ispartalı, cadde ve sokaklardaki çöp bidonlarının üstüne kadar her şeyi ve her yeri güllemişler, gül resimleri ile süslemişlerdir? Isparta ile gül ne olmuş da, nasıl olmuş da özdeş anılır olmuştur?

Bir heykel var şimdi Isparta Hükümet Meydanı'nda. Heykeltraş Sait Rüstem tarafından yapılmış ve 2009 yılı Cumhuriyet Bayramı etkinlikleri çerçevesinde törenle açılmıştır. Açılıştaki konuşan Gülbirlik Genel Müdürü Bolat Tamer bu heykelin Isparta'ya Mustafa Kemal Atatürk ve 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in heykellerinden sonra dikilen üçüncü büyük heykel olduğunu açıklamıştır (www.haber32.com.tr, 30Ekim 2009).

Bu heykel Gülcü İsmail Efendi'nin heykelidir, Isparta'ya gülü getiren, gül tarımını yerleştiren, 1892'de de gülyağını ilk kez üreten Müftüzade İsmail Efendi'nin.

İsmail Efendi Yalvaç'tan gelip Isparta'ya yerleşen Meydanbeyoğlu Mehmet İzzet'in oğludur. Gülcülüğe bugünkü Gülcü Mahallesi'ndeki evinde bir tek fidanla başlamıştır. Daha sonra 30 dönüm arazi satın alarak sanayi gülcülüğüne girişmiştir. Ama çok zorlanmıştır. Halk onu (Bu adam delirdi, keçileri kaçırdı, Allah akıl fikir versin) diye kınamıştır. Fakat o yılmamış ve başarmıştır. Isparta gülcülüğü onun başlatması ve öncülüğü sayesinde kısa bir zamanda bugünkü durumuna gelmiştir.

Önemli kişiler yalnızca savaşçılar, kumandanlar, fatihler değildir. Yalnızca bilim adamları, kâşifler, mucitler değildir. Ozanlar, yazarlar, çizenler, ressamlar, heykeltraşlar değildir. Krallar, şahlar, padişahlar değildir. Gülcü İsmail Efendi gibi kişiler de önemli kişilerdir. Ispartalı bunu bilmiş, bu geçiği anlamış ve vefa göstererek Gülcü İsmail Efendi'nin heykelini Hükümet Meydanı'na dikmiştir.

Başka alanlarda da vardır bu tür kişiler. Ancak, bunlar her zaman Gülcü İsmail Efendi kadar şanslı olmayabilirler. Heykelleri dikilmeyebilir, resimleri yapılmayabilir, haklarında kitaplar yazılmayabilir. Ama onlar yine de önemli kişilerdir, önemli kişiliklerdir.

Ormancılığımızın da bu tür anılır ya da anılmaz önemli kişileri vardır. Benim değer ölçülerime göre örneğin Fahri Şentürk de böyle bir kişidir.

Fahri Şentürk İÜ Orman Fakültesi'ni 1949'da bitirmiş, bir ara Burdur Belediye Başkanlığı yapmış (1957-1959) ve efsanevi erozyoncu Kemal Aşk'tan sonra Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü'ne atanmıştır (24.2.1976).

Ben Ahmet Brazer'le birlikte Isparta ve Burdur ormanlarında tor taylar gibi koşuşturarak orman yolları planlaması yaparken tanıdım Fahri Şentürk'ü. O zaman Burdur'da Erozyon Grup Müdürü olarak görev yapıyordu. Erozyon alanlarının da yollara gereksinimi vardı. O da üzerinde çalıştığı erozyon alanlarının yol planlarının yapılmasını istiyordu. Bu nedenle görüşüyorduk kendisi ile. Bizimle birlikte çıkıyordu araziye, çalışma alanlarını teker teker gösteriyor ve yol gereksinimlerini gerekçeleri ile birlikte bize yerinde açıklıyordu. İsteklerini son derece haklı nedenlere dayandırıyor ve bir o kadar da kibarca dile getiriyordu.

İşini çok önemsiyordu. Bir müdür gibi değil bir gönüllü gibi çalışıyordu. Ahmet de ben de kendisine çok saygı duyuyorduk. Yaptığı işe biz de kible edercesine inanıyorduk. Ama çalıştığı alanları görüyor ürperiyorduk. Boz topraklar akan bu dik yamaçlarda nasıl olur da bitkilendirme, ağaçlandırma yapılabilir ve erozyon önlenabilir diye çok çok kaygılanıyor ve onun başarısına adeta dua ediyorduk. Biz kaygılanıyorduk ama o kaygılanmıyordu. O, umutlu olmaktan da ileri bunu başaracağından emindi. Burdur Gölü'ne toprak akıtmayacaktı. Yamaçlar ormanlaşacaktı. Burdurlu yağış sonrası sellerden kurtulacaktı. O bunları gerçekleştirmeye adanmıştı kendisini.

Anılarımın bu bölümünü yazmadan kısa bir süre önce Göller Bölgesi'ne gittim. Isparta'yı ve Burdur'u gördüm. Fahri Şentürk'ün üzerinde çalıştığı toprak akan dik boz yamaçların sedir ormanlarına dönüşmüş halininin fotoğraflarını çektim. Ormancılık hizmetleri nedeni ile değil ama kısacık belediye başkanlığı hizmetleri için adı verilmiş olan Fahri Şentürk Caddesi'nde gezindim. Şimdi adı Gümüşgün olan Baladız bağlarının ürünleri eşliğinde, onun teri ile sulanmış ve yeşermiş sedir ağaçlarının ortasındaki bir tepe gazinosunda onu andım ve duygulandım. Işıklar içinde yatsın.

x

Biz iki genç mühendis Isparta ve Burdur ormanlarında heves ve heyecanla koşarak orman yol planları yaparken bir doktor tanıdık Eğridir Pazarköy'de. Yaz günü bir akşamüzeriydi. O bir köyde poliklinik yapmış Eğridir'e dönüyordu. Biz de dağlardan yeni inmiş, onun yolu üzerindeki Pazarköy Kereste Fabrikası'nda çayı demletmiştik. Buyur ettik, kırmadı. Birlikte bir çay içtik.

O sıralar ana gündem 6 Gün Savaşı da denilen Üçüncü Arap-İsrail Savaşı (05-11/06/1967) idi. Semavi dinlere göre 6 günde yaratılan dünyada 6 günlük bir savaşla Pan-Arabizm çöktü. Ürdün, Suriye ve Mısır'dan 68.300 kilometrekarelik bir alan kazanarak İsrail topraklarını 2.5 kat büyüttü. Bu çok sıcak bir olaydı ve her kesimden herkesi ilgilendirebiliyordu. Kolayımıza gitti, söze buradan girdik.

O da bu konuda ilgili ve bilgiliydi. Ama o,

gücünün yeteceği işlerle meşguldü. Onun ana gündemi gücünün yetmeyeceği, yön veremeyeceği işler değildi, kendi işleriydi. Bizim açtığımız konuya kısaca değindikten sonra sözü dolaştırıp dağıtmadan nazikçe kendi gündemine getirdi. Heyecanla anlattı yaptıklarını, hayranlıkla dinledik.

Kendisi İlçe Hükümet Tabibi'ydi. Zamanın hükümet tabiblikleri bir bakıma bizim orman bölge şefliklerine benzerdi. Kırk tarakta kırk bezi vardı. Tabipler tabiplik yapmaya vakit bulamazlardı binbir çeşit iş içerisinde. Tıpkı ormancılığa vakit bulamayan orman mühendisleri, orman bölge şefleri gibiydiler.

Ama karşımızdaki doktor bu dev engeli aşmayı başarmıştı. Nefes almadan koşuyordu. Sağlıkta önceliği köylere vermişti ve hastalar doktora değil doktor hastaların ayağına gidiyordu. Köylerde, bir takvime bağlı olarak düzenli bir biçimde poliklinikler, aşılar, koruyucu hekimlik uygulamaları vb çalışmalar yapıyordu. Kapıcısı Bekir Efendi ve tenteli Tuzla tipi arazi Jeeb'i şoförü Necati Efendi dahil dairenin bir avuç personeli bu çalışmalara İlahi bir inancın gönüllüleri gibi bağlanmışlar ve el vermişlerdi. Hiç biri fazla çalışmadan, yorgunluktan yakınmıyorlardı.

Onu dinlerken, öğrenme açlığı içerisinde o yıllarda saldırırcasına okumaya çalıştığım sosyalizm içerikli kitaplardan Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki sağlık uygulamaları konusunda edindiğim kısıtlı bilgiler canlanıyordu kafamda. Çin'le ilgili Mao'nun 26 Nolu Direktifi, sağlık hizmetlerinde köylerin önceliği, köy klinikleri, köy doktorluğu, en çok görülen 30 hastalığın tedavisi, kronik hastaların evlerde tedavisi, koruyucu hekimlik, yönetimde merkezîyetçilik karşıtlığı vb söylemler geliyordu aklıma. Ama doktorun o gün için sosyalizmin, Maoizm'in sağlık hizmetleri konusundaki bu tür ilke ve uygulamaları ile ilgilendiğini ve bunları bildiğini sanmıyorum. O, aklın yolu birdir atasözünü bir kez daha doğrularcasına, kendi düşüncelerine göre bir uygulama yaratmıştı ve bunda da başarılı olduğuna kendisi inanmıştı, bizi de inandırmıştı.

Sonra onu büyük bir saygı ile uğurladık. O gece yatağa girdiğimde aklım akşamüstü oturduğumuz

kırık dökük çay masasında kalmıştı. Doktorun anlattıkları kadar doktor da beni çok etkilemişti. Köyümü düşündüm, köylümü düşündüm, köyümde böyle bir doktoru düşündüm. Ericekte bir kahvede, bir bakkal dükkânında, muhtarın evinin bir köşesinde ya da herhangi bir köylümün bir göz odasında hastaların kapıda şapkalarını çıkararak ve avuçlarında buruşturarak saygı ile iki büküm sıraya girdiklerini hayal ettim. İçerde azarlamadan, hor görmeden, secdeye durmuş mümin gibi hastalarını muayene eden doktoru düşündüm. Ne güzel olurdu dedim kendi kendime.

Hayalim Çin'deki gibi yaygın bir uygulama anlamında ülkemde hiç bir zaman gerçekleşmedi. Üzgünüm. Ama doktoru bizim köye götürdüm. Hayallerimin örtüştüğü bu doktorla evlendim. Ortaokula başladığım 1954'ten beri, öğrencilik yıllarımda daha sık ve daha uzun olmak üzere, bir kere bile aksatmadan her yıl köyüme giderim. Çalışmaya başladıktan ve evlendikten sonra da bugüne kadar bu geleneği hiç bozmadım ve olağandan da hep eşim ve çocuklarımla birlikte gittim baba ocağına. Anam ve babam sağken geçmiş yıllardaki köy ziyaretlerimde şimdi yıkılıp viran olan evimizin önüne, çardağına köylülerim doluşurlardı. Omar Ağa'nın evine doktor gelmiş diyenler sıraya girerlerdi. Doktor da büyük bir ciddiyetle Eğridir köylerinde olduğu gibi poliklinik yapardı. Ailem, ben ve özellikle babam bundan çok mutlu olurduk. O günleri aşağıdaki şiirimi de mırıldanarak sık sık anarım:

*Isparta'da bir akşam
Davras'ın dibinde buldum seni
Mavinin bin tonu arasında
Göle karşı gözlerin
Tarla tarla kokuların ortasında
Saçlarında bahar rüzgârı
Güle karşı gözlerin*

*Isparta'da bir akşam
Davras değişiyor yüzüme
Üşüyorum
Tut ellerimi sıkıca
Davras'tan Göl'e düşüyorum*

*Isparta'da bir akşam
Ay doğuyor Davras'tan
Eğridir Gölü kıpır kıpır boncuk boncuk
Oynaklığında bir dilberin
Kovada Gölü kuytuda
Ayı kucağına almış bir gelin
Farkında değil sensizliğin ve kederin*

*Isparta'da bir akşam
Sırtımı Dulup Dağı'na yasladım
Sabaha kadar seni düşündüm
Halı dokudum sabır dokudum ilmik ilmik
Gelinlik kızlarla tezgah başında
Tek tek elmaları topladım dalından
İçtim
Baladız bağlarından
Sarhoştum
Ve sana ulaşmak için çok koştum
Yayan yapıldak
Yolda bırakma beni*

Yolda bırakmadı beni. Yolu birleştirdik, birlikte çıktık yürüyüşe. Birlikte getirdik Berit Dağı'nı Isparta'ya. Bir kızımız oldu, adını Berit koyduk. Ona şiir yazdım:

*Gönül yurdum, sığınağım, dağ başım,
Ne haldeyim bilir misin duy beni.
Kan damarım, can ortağım, yoldaşım,
Alıver de yüreğine koy beni.*

*Berit Dağı'm, ekin tarlam, ovamsın,
Zemheride sığındığım yuvamsın,
Namazımsın, niyazımsın, duamsın,
Kerem eyle ümmetinden say beni.*

*Yokluğumda varlığımsın sürece,
Görmediğim günlerimi görece,
Gökyüzümsün kanadını gerecek,
Al rubumu bedenimden soy beni*

Bornova, 24.07.2013

Fahri ŞENTÜRK

Tarih Boyunca Ağaç ve İnsan

Tarık Barbaros PİLEVNE

*A*ğaç ve insanın macerası, Adem ve Havva'nın kendilerine yasaklanan Elma ağacına yanaşmaları, meyvesinden yemeleri ve cennetten kovulmaları ile başlar. Tarihte bazı ağaçlar zaman kavramını potasında eriten, nesilleri birbirine bağlayan, tarihin canlı tanıkları olarak saygı görmüş ve kutsallık kazanmışlardır. Orman ise Ortaçağ Avrupa'sında cinlerin ve perilerin yaşadığı, bilinmez, ürkütücü, yabanıl bir ortamdır. Çok tanrılı çağlarda da "Pan" adlı keçi ayaklı ve kulaklı, sakallı, boynuzlu, insan gövdeli ve başlı yaratık, dağ ve ormanların tanrılığını üstlenmiştir. Günümüzde kullanılan "Panik" sözcüğü, orman tenhalıklarında bu görüntü ile karşılaşanların ruhsal durumunu belirtir. "Hey Koca Yurt!" adlı eserinde, o güzel ve şiirsel anlatımıyla Cevat Şakir Kabaağaçlı bizlere Defne ağacının mitolojik ve hüznü öyküsünü aktarır: Daphnis, Tanrıça Artemis'in sonsuza dek bakire kalacak perilerindendi. Pene Irmağının kıyısındaki kırlarda yaşardı. Güneşin, ışığın ve güzel sanatların tanrısı, ışık saçan Apollon ona âşık olur. Elde etmeye çalışır, başaramayınca kızar ve onu bir Defne ağacına dönüştürür. Ancak, yaptığından üzgün ve pişmandır. Yüreğindeki acıyı ezgiler halinde ıssız ormanlara, serin vadilere, açık enginlere salar. Bu esnada ağacın iki uzun şah dalı Apollon'un alnını biri sağdan biri soldan sarar. Aydınlık bir taç ve nur çelengi oluşturur: "Ey

Daphnis, artık bu geceden sonra bütün insanlar senden bir dal ve çelenk isteyecekler. Bu çelenk, bir tanrının bu gece göklere boşalan ilahisi olacak!” Günümüzde Defne dalı çelengi, zafer ve sanatın üstün aydınlıklarının kutlandığı yer ve zamanlarda askeri ve akademik bir onur simgesi olarak kullanılmaktadır. Savaş kazanmış Romalı komutanlar kente girerlerken, alınlarında bir defne dalı çelengi bulunurdu. Kızanlıktan zeybekliğe geçişte yapılan ant içme törenlerinde, efenin defne ağacına saplanmış olan yatağanı çekip genç kızanına vermesi ilgi çekicidir. Efeler bu ağacın zeytin tanesine benzeyen tohumları ile de silahlarını yağlardı.

İnsanlık tarihi, tek bir ağacın kesilmesi yüzünden çıkan ve yıllarca süren kanlı savaşların yanında, bu hengâmelerde yok edilen ormanlara, yıkıma uğrayan doğal alanlara da tanık oldu. 1920’lerde Batı Anadolu’yu işgal eden Yunan Ordusu bozgunla çekilirken; Afyon ve Kütahya ormanlarını yakmaya çabaladı. Bu gerçeği savaşın canlı tanıklarından dinlediğim gibi, Sandıklı – Banaz – Sincanlı ormanlık alanlarını kapsayan ve Büyük Taarruzda cephe oluşturan Ahırdağları’nda yaptığım ağaç yaşı tespitleriyle de doğruladım. Bu yangınlardan sonra doğal yoldan var olan ormanların tümü, Yunan ordusunun çekilişinden sonraki yıllarda oluşmuştu. Sekizinci yüzyılda Frankların büyük kralı Şarlman, Almanya’lı Saksonlarca kutsal sayılan ve üzerinde gökkubbeyi taşıdığına inanılan “İrminsul” adlı dev bir meşe ağacını kökünden kestirir. Amacı onları putlara tapınmaktan vazgeçirip Hristiyanlığa davet etmektir. Ne var ki, Saksonların ayaklanıp katliama girişmeleri ile büyük bir savaşın yolu açılmış olur. Şarlman Verdün’de kazandığı muharebede 4500 savaş esirini öldürtür. Bu kanlı harekâtın isyanı bastıracağını sananlar yanılmaktadır. Franklarla, Saksonlar arasındaki savaş uzun yıllar sürecek ve çok kan dökülecektir. Sonuçta sivil halk yerlerinden sürülür ve Avrupa jeopolitiği önemli ölçüde değişimlere uğrar.

Tarih boyunca ağaç ve insan ilişkilerini örneklerle sürdürelim: Tefik Fikret’in oğlu Haluk’a yazdığı şiir, ortaokul yıllarımızdan bizlere seslenir: “Hani bir gün seninle Topkapı’dan geliyorduk, / Yol üstü bir çınar gördük.” Fikret, anıtsal ağacın tarihe tanıklığından yola çıkar ve onun yaşam sürecini Osmanlı Devleti ile özdeşleştirir... Sultan Murat Gelibolu’ya çıkmış, Malkara’ya doğru birçok yeri fethetmiştir. Aşıkpaşazade bu sefer için şöyle der: “Vardılar, ol yere kondılar. Murat Han dahi bir kaba ağaca arkasın verdi, okurdu. Bir lahza geçtikten sonra adamlar geldi. Biri biri ardınca kim; Hanım, Hakteala kudretiyle ol hisar yıkıldı! deyu muştı verdiler. Ol ağaca kim Han arkasın vermiş idi, Han eğitti: Bu ağaç, Devletlû Kaba ağaçtır...” Kâtip Çelebi’nin anlatımına göre ise; Polonyalıları ait bir kalenin alındığı haberine çok sevinen Sultan, altında gölgelendiği ağaca “Devletlû Kavak” adını verdi. Meyveleri insan olan garip bir ağaca doğu mitolojisinde “Vakvak” adı verilir. 1656’da isyan eden Yeniçeriler, Devletin birçok ileri gelenini Sultan Ahmet Camii avlusundaki çınar ağacına asmışlardı. Bu yüzden bu olaya “Çınar Vakası” veya “Vakayı Vakvakiye” denilir. 1825’te Yeniçeri ocağı kanlı bir şekilde ortadan kaldırıldığında, birçok asinin cesedi aynı ağacın altına atılır. Bunun üzerine Keçecizade İzzet Molla aşağıdaki dörtlüğü yazar:

Bir zaman ehli fitne Camii Han Ahmet’te,

Bigünah asmıştı kullarını Hallak’ın.

Şimdi erbabı şikanın dökülüp kelleleri,

Meyve vaktine yetiştik, şecer-i vakvak’ın.

Kutlu ağaçlar genelde mitolojik atalarla ilişkilendirilir. İnsanlar soy mitleriyle ilgili inanışlarında, bu ağaçtan doğmuş bir atadan geldiklerine inanırlardı. Kozmik ağaçlar dünyanın merkezinde bulunur ve üç kozmik bölgeyi; Gökyüzü, Yeryüzü ve Yeraltını birbirine bağladığı sanılırdı. Kökleri yeraltına uzanan ve tepesi

gökyüzüne değen ağaç, dünyanın merkezindedir ve bu üç dünyayı bir ekseninde tutar. Bu yoldan ruhlar yeryüzüne gelir, ölümler ise gökyüzüne yükselir veya yeraltına inerler. (Mitolojilerle Derin Denizli / Nuray Bilgili - Ümit Şıracı 2013) Hunlar arasında bazı boylar ağaçtan türediklerine inanırlardı, söylencelerinde bu yolda anlatımlar vardı: “Selenge yöresinde bir ağaçta bir budak oluşmuş, bundan beş erkek çocuk çıkmış!” Türk boylarından olan “Kıpçak” ağaç kovuşu anlamına gelirdi. Oğuz Destanında da ağaçtan yaratılma efsanelerine rastlanır. Oğuz kahramanı Basat, Tepegöz’e şöyle haykırır: “Atam adın sorar olsan Kabaagaç, anam adın sorar olsan Kağan Aslan!” Dede Korkut’un hayır duaları arasında “Kabaagacın kesilmesün!” sözleri geçer, Şamanist dönemde Orta Asya Türk boyları kayın ağacını kutlu sayar, ayinlerden sonra fidan diker ve kutsal kayın ormanları oluştururlardı. Buryat’larda kurban kemikleri, ölen şamanların davulu kayın ağaçlarının dallarına asılırdı. Altaylılarda da kurban ayinleri kayın ormanlarının تنها bir yerinde yapılırdı. Kurban kemikleri dikkatlice toplanarak kayın dalları üzerine konulur, sonra kurban iskelesi üzerine kaldırılarak dal ve yapraklarla örtülürdü. Orta Asya Türklerinde Kayın ağacı, Bay-Kayın olarak adlandırılır, aksakallı kocaların, Hızır’ın ondan inip yiğitlere ad verdiği, Kutupyıldızı ve yeryüzünü birbirine bağlayan yol olduğuna inanılırdı. Anadolu Türklerinin mezar taşı ve tahtasında, yapı

bezemelerinde 7 veya 9 katlı olarak resmedilen bu figür Hayat Ağacıdır. Ağacın dalarında yeryüzüne gelmeyi bekleyen ve ruhları sembolize eden küçük kuşlar yer alır. Hayat ağacı tüm dünya mitlerinde gökyüzündeki Samanyolu’nun izdüşümüdür. Eski Türklerde orman kutlu bir mekân olarak bilinir. Türklerde yurt sevgisinin ve ülke birliğinin simgesi olan Ötügen Ormanı, Göktürkler için Yer Tanrısının makamıydı. Dünyanın merkeziydi ve hakan da orada otururdu. Dr. Y. Kalafat’ın yorumuna göre: “Sibiry Türkleri arasındaki bir inanişâ göre, arzın tam ortasından göğe doğru uzanan ulu bir ağaç vardı. Bu ulu çam ağacı Tengri Ülgen’in bulunduğu yere kadar uzanırdı Ulu ağaçların (çam, ardıç, kayın gibi) kutsanması, aynı zamanda Tengri’ye gösterilen hürmetin de bir işaretiydi.

Venedik’ten gelir teli / Ardıç ağacından kolu / Be Allah’ın sersem kulu / Şeytan bunun neresinde (Âşık Dertli) Oktay Rifat ise bir şiirinde: “Yürüyen bir ardıç gibiyim, yapraklarım hışır hışır” diyordu. Kuyuların içine sarkıtılan su kovası, seren denilen uzun bir direğe bağlanır, bu da dikine oturtulan bir denge ağacına. Ardıç ağacındandır bu direkler, sağlam ve uzun ömürlü olur. Gönlnü bir güzelin al yazmasına bağlayan kırsalın delikanlısı ise, yanık bağrını buz gibi yayla suyu ile serinletip, oturur kuyu başındaki yaban söğüdün gölgesine, dertli dertli vurur sazının teline; *Ardıçtandır*

*kuyuların direği / Yanık olur aşıkların yüreği /
Ne sen gelin oldun ne ben güveyi / Onun için açık
gider gözlerim.* Ardıç ağacı en yücesinden bakar
Torosların koyaklarına. Toprağın yıkandığı,
anakayanın yer yer ortaya çıktığı, çamın sedirin
yetişemediği tepelerde, dağ başlarının evliyası
gibi onlar bekler ıssızlıkları. Orman zonunun
bitmesine yakın yerlerde sürüngen-yayılıcı türleri
yer alır. Çobanların duldasında ateş yaktıkları,
karın tipinin fırtınanın yıkamadığı bu güçlü ve
soylu ağaç, kurda kuşa barınak olur, besin olur
tohumuyla. Halk katında makbul olanı kokulu
ardıç diye bilinendir. Tahtasının kızıl bir rengi ve
keskin bir kokusu vardır. Ardıç ağaçları önemli bir
biyolojik çeşitlilik ögesi olduğu gibi, eski Türklerde
görülen ağaç kültürünün koruyucu ve arındırıcı
bir unsurdur. Orduabad ilçesinde adak ağaçları
bulunur. En etkilisi “Yalgız Ağaç” denilen yatırdır.
Bu tek ardıç ağacı yüksek bir kayanın üzerinde
bitmiştir. Ağacın susuz bir mekânda, taşın
üstünde bitmesi de bir mucize sayılır. Bu ağaç
her zaman yeşildir, ne kurur, ne solar, ne kılığını
değiştirir. Yöre halkının inancına göre bu ağacın
yaprağına dokunmak, onu koparmak günahtır,
ağacın iyisi o adamın cezasını verir. Ağacın dalı
kırıldığında ondan kan aktığını söylerler. Buraya
bu ağaçtan yardım, şifa, uzaklarda olan yakınını
bulmak için, çocuk edinmek için her türlü
niyet edip ziyarete gelirler. Dallarına muhtelif
renklerde çeşitli bez ve paçavra sararalar. Bu ağaca

kurban vs. adak adar, buna “Nezir” adını verirler.
Eski Uygur yazıtlarında ardıç tohumunun ilaç
olarak kullanıldığı belirtilir. Bu ağacın kutsallığı
Anadolu’da Sivas, Elazığ, Siirt, Tunceli, Adıyaman,
Erzurum gibi illerde de geçerlidir. Ardıç ağacı
Altaylar’da en kutsal ağaçtır. Kaynatılıp suyu
içildiğinde lohusaların sütünün arttığına inanılır.
Nevruz Bayramı’nın temel ayinlerinden biri,
ardıç ağacı ile tütsü yapmak veya alazlamaktır.
Kırgızlarda, Ardıç ağacı günümüzde de kutsaldır.
Yeni eve taşınmadan önce, salgın hastalıklar
zamanında onunla tütsü yapılır. Ayrıca tek
bitmiş ardıç ağacına “Mazar” denir ve “kutsal yer”
olarak ziyaret edilir. Kumaş parçalar bağlayarak
dilek tutulur. Doğu Türklerinde ağaca paçavra
bağlayarak dilek tutmak ve çocuğu olmayan
kadınların tek biten ardıç ağacını kutsal sayarak
altından, içinden geçmesi, Anadolu’da da görülür.
Zayıf ve hastalıklı çocuklar, Denizli’nin Serinhisar
ilçesi Kavaklar mevkiindeki yaşlı bir Çınar
ağacının kovuğuğundan üç kez geçirilerek; “Al hıra
çocuğumu, ver güre çocuğumu” denir.

Çağlar boyunca doğal varlıklardan yararlanıp,
iç içe yaşayan insanoglu onlarla sayısız ilişkiler
geliştirdi. Tarih içinde insan topluluklarının yaşam
ve kültür alanlarında, ağaçların önemli bir yeri
oldu. Ağaç; mitolojinin, efsanelerin, inanışların
kaynağı olduğu gibi, en uzun süre yaşayan bir
organizma olarak; dayanıklılık, sabır, güç ve
gururun temsilcisidir.

Suç Duyurusu

AVUKAT
Kemal AYBEK

Ataç I Sok. No:33/22 Kat:4 Kızılay/ANKARA
Tel&Fax: (0312)4319297 Mobil:05424217867
Çankaya V.D.1090015443 (TC Kimlik:25933950758)
e-mail: av.kemalaybek@hotmail.com

ANKARA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

Sor.No: 2014/8589

ŞİKAYETÇİ : Türkiye Ormancılar Derneği, Tuna Cad.No:5 Kızılay-Ankara(Vergi No:8790031792)
VEKİLİ : Av. Kemal AYBEK, adres başlıkta.

SÜPHELİLER : Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı yetkilileri ve Ankara Orman İşletme Müdürlüğü yetkilileri.

Ö Z Ü : Orman kanununa muhalefet ve görevi suistimal nedeniyle şüphelilerin cezalandırılması talebidir.

ACIKLAMA :

Türkiye Ormancılar Derneği, Türkiye'deki orman varlığının korunması ve geliştirilmesini kendisine amaç edinmiş Kamu yararına çalışan bir Dernektir.

Kamuoyunda ODTÜ arazisi yol yapımı olarak gündeme gelen ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığının ODTÜ arazisi içinde planladığı yolun açılması sırasında Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı yetkilileri tarafından yol güzergahındaki tüm ağaçlar izinsiz kesilmiştir.

Türkiye Ormancılar Derneği olarak bu konuda ne gibi bir işlem yapıldığının Ankara Orman İşletme Müdürlüğünden sorulmasına karşın bir aydan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen herhangi bir yanıt alınamamıştır.

Telefon ile yapılan görüşmelerde ve anılan işletmede çalışan meslekdaşlarımızdan alınan bilgilere göre bu eylem için İdarenin herhangi bir zabıt düzenlenmediği de anlaşılmıştır.

Bilindiği gibi 6831 sayılı kanuna göre izinsiz ve damgasız ağaç kesilemez, böylesi bir eylem suçtur.

İzinsiz ağaç kesen Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı yetkililerinin 6831 sayılı yasa gereği cezalandırılmalarını talep ediyoruz.

Aynı şekilde izinsiz ağaç kesen Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı yetkilileri hakkında işlem yapmayan Ankara Orman İşletme Müdürlüğü yetkililerinin görevi suistimal nedeniyle cezalandırılmalarını talep ediyoruz.

S O N U Ç :

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı şüphelilerin cezalandırılmasını, her tür giderler ile vekalet ücretinin şüphelilerden tahsiline karar verilmesini vekaleten arz ve talep ederim.14.01.2014

Müşteki Vekili
Av. Kemal AYBEK

E K İ : Onanmış Vekalet

Mera Statüsünden Orman Statüsüne Tahsise Dair Bir Değerlendirme

Yasin KARATEPE

Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi
yasinkaratepe@sdu.edu.tr

Fotoğraf 5. Rapora konu olan ormanlık sahanın kuzey kenarındaki yaşlı karaçamlar.

1. GİRİŞ

Türkiye yarımadası üzerindeki konumu ve dağlık topoğrafyası nedeniyle çok değişken iklim özelliklerine sahiptir. Deniz etkisi altındaki bölgelerde nemli ve mutedil sıcaklık değerlerine sahip iklim karakteristikleri mevcut iken, iç kesimlerde kurak ve ekstrem sıcaklık değerlerinin belirginleştiği iklim tipleri kendini göstermektedir. Bu durum özellikle hassas ekolojik koşullara (özellikle ekstrem iklim özellikleri) sahip iç bölgelerde arazinin hangi kullanıma tahsis edileceğinin belirlenmesi konusunda daha dikkatli ve hassas olmayı gerektirmektedir. Ancak bu koşullarda belirlenebilecek bir arazi kullanım türü araziden faydalanmayı sürdürülebilir kılabilecektir.

Herhangi bir arazinin mera ve orman kullanımlarının hangisine tahsis edilebileceği konusunda sadece mevcut arazi kabiliyet sınıflarına göre karar vermek, özellikle hassas ekolojik koşulların hüküm sürdüğü arazilerde bazen yeterli olmayabilmektedir. Bu durumda hassas ekolojik koşulları ve kırılan ekosistem

yapısını da göz önüne alarak arazinin hangi kullanıma tahsis edilebileceğini belirlemek, doğal kaynağa zarar vermemek ve araziden faydalanmanın sürdürülebilirliğini sağlamak açısından oldukça önemlidir.

Orman mühendisleri arazi kullanımının planlanmasında karar mekanizmasında rol alan ağırlıklı meslek grupları içerisinde yer almaktadır. Arazi kullanımının tahsis anlamında biz ormancılar pek çok kez, mera alanlarının belirlenmesi ve arazilerin meraya tahsisi konusunda mera komisyonlarında yer alabilmekteyiz. Ayrıca özellikle ekstrem sahalarda, mera statüsündeki sahaların orman arazisi olarak tahsislerinin yapılarak ağaçlandırma kapsamına alınmasının, arazinin sürdürülebilirliği anlamında daha uygun olabileceğine dönük fikirler zihnimizde bir çok kere belirginleşebilmektedir.

Bu çalışma; her hangi bir arazinin, özellikle hassas ekolojik koşullar sebebiyle mera statüsünden orman statüsüne değiştirilebilme durumuna örnek oluşturması bakımından, Kütahya Orman Bölge Müdürlüğü'nün, Süleyman Demirel Üniversitesi'nden talebi üzerine 04.05.2009 tarihinde hazırlanmış olan bir raporu konu almaktadır. Bir benzeri Orman Mühendisliği Dergisinde yayınlanmak üzere sunulmuştur. Rapor aktüel durum itibarıyla ağaçlandırma sahası vasfında iken, mera olarak tahsisi yapılan bir sahanın orman statüsüne alınabilmesi konusunda gerekçeleri ortaya koymasının yanı sıra, ekstrem iklim koşullarına sahip olması sebebiyle mera olarak sürdürülebilirliğinin mümkün gözükmediği, mera statüsündeki sahaların orman statüsüne alınabilmesi konusunda da gerekçeleri ortaya koyan bir örnek niteliğindedir.

Rapor Konusu

Kütahya İli, Altıntaş İlçesi, Gecek Köyü hudutları dahilinde, Mera Komisyonu tarafından 04.06.2008'de mera olarak tahsisi yapılan 3682, 3684, 3955, 3953 nolu parsellerde tahsis amacının orman statüsüne değiştirilebilecek alanların mevcut olup olmadığı ile ilgilidir. (Fotoğraf 1-2, Harita 1).

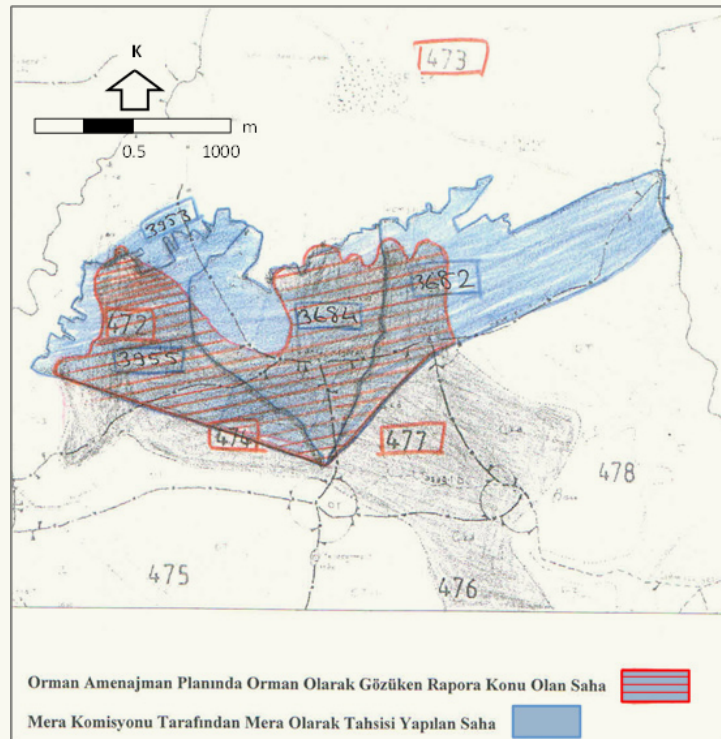
Fotoğraf 1. Raporu konu olan sahanın Altıntaş – Gecek Yolu'ndan görünümü.

Fotoğraf 2. Gecek'ten rapor konusu ormanlık alanın görünümü.

Harita 1. Rapor konusu saha.

2. BÜRO İNCELEMELERİ

Büroda rapora konu olan saha ile ilgili olarak, Kütahya Tarım İl Müdürlüğü'nün mera tahsisi çalışmalarının askı ilanındaki haritada yer alan 3682, 3684, 3955, 3953 nolu mera parselleri ile, Altıntaş Orman İşletme Şefliğinin orman amenajman planı haritası karşılaştırılarak, mera parsellerinde orman alanı bulunup bulunmadığı tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmanın sonucunda rapora konu olan alanda, 3682 nolu Mera parseli içinde 37,9435 ha, 3684 nolu Mera parseli içinde 74,3608 ha, 3955 nolu Mera parseli içinde 79,8045 ha, 3953 nolu Mera parseli içinde 1,7019 ha olmak üzere toplamda 193,8107 m²'lik sahanın orman amenajman planında Çka rumuzu ile gösterilen gençlik çağında (1,30 m'deki çap 0-8 cm) karaçam (*Pinus nigra* Arnold.) ormanları ile kaplı olduğu belirlenmiştir (Tablo 1.).

Tablo 1. Rapora Konu Olan Ormanlık Sahanın Çakıştığı Mera Parselleri

Mera parsel no	Mera parseline tescilli fakat üzerinde orman olan alan
3682	37,9435 ha
3684	74,3608 ha
3955	79,8045 ha
3953	1,7019 ha
Toplam	193,8107 ha

Ayrıca büroda, rapora konu olan sahanın arazi incelemeleri sonucunda yapılacak olan ekolojik değerlendirmelerde gerekebilecek bazı bilgiler ve yörenin orman yapısı hakkında bilgi sahibi olmak için, bağlı bulunduğu Altıntaş Orman İşletme Şefliğinin Orman Amenajman Planı incelenmiştir. Rapora konu olan sahanın orman yapısı ve bazı ekolojik özellikleri ile ilgili bilgiler aşağıda "3.1. Doğal Varlıkların Korunması" başlığı altında verilmiştir.

3. ARAZİ İNCELEMELERİ VE DEĞERLENDİRME

Arazide Mera Komisyonu Haritası, Memleket Haritası ve Altıntaş Orman İşletme Şefliğinin orman amenajman planı haritası araziye applike edilmiş ve sonuç olarak 3682 nolu Mera parseli içinde 37,9435 ha, 3684 nolu Mera parseli içinde 74,3608 ha, 3955 nolu Mera parseli içinde 79,8045 ha, 3953 nolu Mera parseli içinde 1,7019 ha olmak üzere toplamda 193,8107 ha'lık sahanın genel olarak 1.5 – 4 metre boyunda % 75 – 100 oranında sahayı kaplayan ağaçlardan oluşan karaçam ormanları ile kaplı olduğu belirlenmiştir (Fotoğraf 3-4). Ayrıca rapora konu olan sahanın kuzey sınırında 5 adet yaşlı karaçam ve sahanın yükseltisi en fazla olan Çamlar Ziyareti Tepe'nin üst yamaç kısmında ise kokulu ardıç ağaçları tespit edilmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda; mera arazisi olarak tahsisi yapılan rapor konusu saha ile ilgili olarak Mera Komisyonu tarafından gerçekleştirilen çalışmaların, 4342 Sayılı Mera

Kanunu'nun Tespit ve Tahdit Çalışmalarını kapsayan 9. Maddesinin "Çalışma alanları içinde orman tahdidi yapılmamış ormanlık sahalardaki mera, yaylak ve kışlaklar, Bakanlıkça Orman Bakanlığı'nın uygun görüşü alınarak tespit edilir." hükmüne göre yapılmadığı belirlenmiştir. Bu sebeple oluşan yanlış tahsisin Orman Bakanlığı'nın görüşü doğrultusunda düzeltilerek, mera olarak tahsisi yapılan rapor konusu ormanlık sahanın, orman statüsüne değişikliğinin yapılması gerekmektedir.

Ayrıca yukarıdaki gerekçeye ek olarak; 4342 Sayılı Mera Kanunu'nun Tahsis Amacının Değiştirilmesi başlığını kapsayan 14 Maddenin d bendine göre, rapora konu olan sahanın aşağıda ilgili başlıklar altında ayrıntılı olarak açıklanan, doğal varlıkların korunması ve gen kaynaklarının korunması gerekçeleriyle de, mera statüsüne tahsisi kesinleşmiş olsa bile orman statüsüne tahsisinin yapılması gerçekleştirilmelidir.

Fotoğraf 3. Rapora konu olan karaçam ormanları ile kaplı saha.

3.1. Doğal Varlıkların Korunması

Rapora konu olan saha ve çevresinde yapılan inceleme ve gözlemler sonucunda, orman varlığının oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Sahanın bağlı bulunduğu Altıntaş Orman İşletme Şefliğinin Orman Amenajman Planı verilerine göre; genel sahası 86.343 Hektar olup, bu sahanın 29.929 ha'ı yani % 34.7'si ormanla kaplıdır. Ormansız alan miktarı ise 56.414 ha olup, bu ise genel sahanın % 65.3'ünü oluşturmaktadır. Normal kuruluştaki (Ormanlık alan üzerindeki ağaç kapallılığının sahanın % 10 ve daha yukarısını kaplaması durumu) orman alanı ise 11.697 ha olup, genel sahanın % 13.5'unu oluşturmaktadır. Bozuk orman alanı 18.232 ha olup, genel sahanın % 21.2'sini oluşturmaktadır. Altıntaş Orman İşletme Şefliğinin orman varlığını daha çok şefliğin batısındaki Murat Dağı Kütlesi'nde bulunduğu göz önüne alındığında, rapor konusu sahanın çevresindeki orman oranının çok daha düşük olduğu açıkça ortadadır. Hatta Gecek Köyü hudutları dahilindeki tek orman parçasını,

rapora konu olan sahalar oluşturmaktadır. Bu çevrede orman varlığının az oluşu, buradaki iklim özelliklerinin ekolojik dengeyi hassaslaştırması sebebiyle, kırılğan orman ekosistemlerinin otlatma ve düzensiz faydalanma baskıları karşısında direnç gösteremeyerek zamanla yok olması ile ilgilidir. Yurdumuzda iç kısımlarda orman varlığımızın az olmasının temelinde de aynı sebep yatmaktadır. Saha Altıntaş Orman İşletme Şefliğinin Orman Amenajman Planı verilerine göre; yıllık ortalama olarak 565 mm yağış almakta olup, ortalama sıcaklık 10.6 C° ortalama düşük sıcaklık -28.1 C°, yıllık donlu gün sayısı 93 gündür. Düşük yağış ve sıcaklık değerleri bitki türlerinin dolayısıyla ormanların dağılımını sınırlandıran en önemli ekolojik faktörlerdir. Her hangi bir bölgedeki toprak özellikleri ne kadar iyi olursa olsun, yağıştaki yetersizlik ve ekstrem soğuklar bitki dağılımını olumsuz yönde etkiler. Benzer durumun rapor konusu sahalar çevresinde de geçerli olmasından dolayı, çevredeki yükselti kütlelerinin neredeyse tamamı otlatma ve kaçak kesimler gibi olumsuz etkiler sonucunda ormanlarını kaybetmiş ve çıplaklaşmıştır. Rapora konu olan sahanın geçmiş dönemde büyük ağaçlardan oluşan karaçam ve ardıç ormanları ile

kaplı olduğunun en önemli işaretleri; sahada dinsel inanışlar sebebiyle kesilmeden kalan 5 adet yaşlı karaçamın bulunması (Fotoğraf 5-6) ve Çamlar Ziyareti Tepe'nin üst yamaç kısmındaki kokulu ardıç ağaçlarının varlığıdır (Fotoğraf 7). Gencek ve çevre köylerde karaçam ve ardıç ağaçlarından yapılmış olan ambarların yapımında kullanılan kerestenin yöre halkının açıklamalarına göre eski zamanlarda yakın çevredeki ormanlardan temin edilmiş olması, geçmiş dönemdeki orman varlığının önemli işaretleridir (Fotoğraf 8). Ekosistem hassasiyetinin yüksek olduğu bu tip sahalarda ormanlar üzerindeki en büyük tehlike hayvan otlatmasıdır. Şöyle ki; iklim özelliklerinin olumsuzluğu vejetasyon (bitki örtüsü) yapısının seyrek olmasına ve büyüme zamanında bitkilerin fazlaca kütle artışı yapamamalarına sebep olmaktadır. Bu durumda otlak hayvanları kendilerine yetebilecek besini bulabilmek için arazide fazlaca dolaşmakta, ayrıca ot miktarının yeterince olmayışından dolayı ağaçların fidanlarını da yiyebilmektedirler. Böylece bir taraftan hayvanların arazide fazlaca gezmeleri sebebiyle toprağın sıkışması veya eğimli arazilerdeki kumlu

Fotoğraf 4. Raporu konu olan ormanlık saha ve Gecek Köyü.

topraklarda kabartılması sebebiyle erozyon hızlanmakta, diğer taraftan ormanlar yok olmakta ve hatta ileri boyutta saha tamamen vejetasyon örtüsünü kaybederek çıplaklaşabilmektedir. Bu da sahada bulunan pek çok türün zarar görmesine veya tamamen sahadan çekilmesine neden olabilmektedir.

Fotoğraf 6. Sahanın geçmiş dönemde karaçam ormanları ile kaplı olduğunun kanıtı niteliğinde yaşlı bir karaçam ve ufka doğru uzanan ormansız sahalar.

Rapora konu olan saha sahip olduğu ekolojik ve sosyal koşullar (özellikle ekstrem iklim koşulları ve yerleşim yakınında yoğun otlatma ve düzensiz faydalanma baskısı altındaki, sınırlı alandaki orman yapısı) sebebiyle hassas bir ekosistem dengesine sahiptir. Rapor konusu sahada mera statüsünün devam etmesi, yukarıda açıklanan gerekçeler sebebiyle, doğal varlıklarımızı tamamen yok ederek çorak ve çıplak bir arazi oluşumuna yol açabileceğinden; saha 4342 Sayılı Mera Kanunu'nun 14. maddesinin d bendinde belirtilen doğal varlıkların korunması kapsamında, mera statüsünden çıkarılarak orman statüsüne alınmalıdır.

3.2. Gen Kaynaklarının Korunması:

Arazi incelemeleri sırasında sahada doğal yayılış gösterdiği belirlenen kokulu ardıç, koruma altındaki ağaç türlerimizden birisidir. Orman Genel Müdürlüğü, Orman Amenajman Planlarında ardıç türlerini koruma altına almış olup, bu türlerden emval üretimini yasaklamıştır. Ardıç türlerinin koruma altına alınışındaki neden; bir çok sahada bu cinsin ekolojik hassasiyetin yüksek olduğu yerlerde, hassas kırılğan orman ekosistemlerini oluşturması ve tohumlarının çimlenmesinde sorun yaşanmasıdır. Kokulu Ardıç ve Boylu Ardıç Ülkemizde saf veya karışık orman kurabilen Ardıç türlerimizdendir. Her

iki Ardıç türü de, kıyı ardında veya içlerinde yağışın ve sıcaklığın düştüğü ekstrem ekolojik koşullara sahip arazilerde yayılış gösterebilen ve bu kısımlarda orman yetişmesini sağlayabilen ağaç türleridir. Kokulu Ardıç geçmişten günümüze, içindeki ekstraktlara bağlı olarak, odununun güzel kokması ve dayanıklı olması sebebiyle halk tarafından tercih edilerek kullanılmış ve ormanları birçok sahada büyük tahripler görerek yayılış alanı daraltılmıştır.

Arazi incelemeleri sırasında, genel olarak çimlenmesinde sorun yaşanan bu türün, rapora konu olan sahada doğal olarak gelmiş fidanları tespit edilmiştir (Fotoğraf 7). Genel olarak Ülkemiz arazilerinde ve ormanlarında ender görülen bu durum, rapora konu olan sahanın birçok orman ağacı türü için ekstrem soğuk koşullara sahip olmasına rağmen, yetiştirme ortamı özelliklerinin Kokulu Ardıç'ın doğal olarak çimlenerek gelişebilmesi için uygun olduğunu göstermektedir. Sahanın mera statüsünde kalması, ekolojik hassasiyetin yüksek olduğu sahada, bu türün sahadan çekilmesine neden olabilecektir. Bu sebeple rapora konu olan sahanın 4342 Sayılı Mera Kanunu'nun 14. maddesinin d bendinde belirtilen gen kaynaklarının korunması özelliğine sahip olması dolayısıyla, mera statüsünden çıkarılarak orman statüsüne tahsis gerçekleştirilmelidir.

Fotoğraf 7. Çamlar Ziyareti Tepe'nin üst yamaç kısmındaki kokulu ardıçlar ve fotoğrafın ön tarafında karaçam ağaçlandırmaları.

Fotoğraf 8. Karaçam ve ardıç ağaçlarından yapılmış olan bir ambar.

4. SONUÇ

Sonuç olarak; Ülkemizde özellikle iç kısımlarda yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan hassas ekolojik koşullara sahip arazilerin sürdürülebilir yönetiminde, herhangi bir arazinin mera mı yoksa orman mı olarak işletildiği önemli bir belirleyicidir. Arazilerin mera veya orman alanı olarak tahsisinde sadece mevcut arazi kabiliyet sınıfları ile yetinilmemeli, ekolojik özellikler sebebiyle ortaya çıkan kırılğan ekosistem yapıları ve mevcut türlerin hassasiyeti de değerlendirmeye katılmalıdır. Bu durum özellikle mera komisyonlarınca arazilerin meraya tahsisi

sürecinde, arazinin mera işletimine uygun olup olmadığının kararlaştırılmasında göz önüne alınmalıdır.

Mera statüsünde bulunmakla beraber arazi sürdürülebilirliği için orman statüsüne tahsisi gereken araziler için ise, hazırlanmış olan raporda da olduğu gibi, 4342 Sayılı Mera Kanunu'nun Tahsis Amacının Değiştirilmesi başlığını kapsayan 14 Maddenin d bendi yasal dayanak olarak gösterilebilir.

Orman Amenajmanında Yaş Sınıfları Metodunun Uygulanması, Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Önerileri¹

Emin GÜZENGE
Orman Genel Müdürlüğü

Fotoğraf: Sıtkı ERAYDIN

ÖZET: Bu bildiride yaş sınıfları metodunun modern yöntemlerle planlanmaya başlanıldığı 1963 yılından bu yana uygulanması ile ortaya çıkan problemler ve tartışmalar ortaya konmuştur. Bu problemler ve tartışmaları ortaya koyabilmek için; Türkiye genelinde gençleştirme alanlarının durumu(1986-1996), Trabzon Orman Bölge Müdürlüğü gençleştirme alanlarının durumu(1983-2004) tabloları ile Isparta Orman Bölge Müdürlüğü, Bucak Orman İşletme Müdürlüğü, Uğurlu Orman İşletme Şefliği Orman Amenajman Planı(2013-2032) incelenerek problemler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucu yaş sınıfları metodunun uygulamaya geçememesindeki problemlerin; planın yapıldığı zamandaki planlama ve uygulama alanlarındaki bilgi açığı ve deneyim eksikliği, plan uygulamalarını gerçekleştiren personel hareketliliği gibi faktörlerin etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yaş Sınıfları Metodu, Gençleştirme Alanları, Orman Amenajman Planı.

1.GİRİŞ

Yaş sınıfları metodunun, orman amenajman planlarında faydalanmayı düzenleme metodu olarak, 1963 yılından bu tarafa uygulamaya geçilmesinin üzerinden yaklaşık 50 yıl geçmiştir. Ormanlardan hem faydalanırken, hem de optimal kuruluşa götürürken kullandığımız bu amenajman

metodu uygulandığı süre içerisinde, değişik ortamlarda tartışmalara da neden olmuştur.

Yaş sınıfları metodu; Bir taraftan olgun çağa gelen meşcereler üzerindeki ağaç servetini, silvikültürün gerektirdiği gençleştirme metotları yardımıyla, belirli uzunluktaki gençleştirme süreleri içinde çıkararak, yerine istenen karışımda, sıklıkta ve

1_ Bu makale “Ormancılıkta Sektörel Planlamanın 50. Yılı Uluslararası Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur. Ormancılıkta Sektörel Planlamanın 50. Yılı Uluslararası Sempozyumu, 26-28 Kasım Antalya,2013, sayfa: 120-131, Ankara

nitelikte yeni bir gençlik getirirken, diğer taraftan gençleştirme alanı dışında kalan meşcereler de yaşlarına uygun bakım teknikleri uygulamak amacıyla, ormanda kurulması gereken iş düzenini zaman ve mekân itibarıyla sıralayan bir planlama tekniğidir (Asan, 1992).

Yaş sınıfları metodunun ülkemizdeki ilk uygulaması 1918 yılında olmuştur. Adapazarı Hendek'te 7147 ha'lık "Mustafa Şeref Bey İdare Mıntıkası Ormanı'nda" ilk Amenajman Planı yapılmıştır. Bu amenajman planı 1920-1940 yılları arasındaki 20 yıllık periyot için "Yaş Sınıfları Metoduna" göre düzenlenmiştir (Eraslan, 1955).

Bir süre sonra planlamada bu metottan vazgeçilerek, seçme kesimlerine dayanan değişik yaşlı amenajman metotlarına göre ormanlar planlanmıştır. Daha sonra 1955 yılında "Orman Amenajmanı Planlarının Tanzimine ve Tatbikine Ait Talimatname"ye yaş sınıfları metodu yeniden girmiştir. Metodun modern anlamda uygulamaya başlaması ise 1963 yılından itibaren başlamıştır. Türkiye'de 1963 yılı ormancılık sektöründe orman amenajman planlamasında klasik envanter yöntemlerinin bırakılıp, modern kombine envanter yöntemlerine başlandığı tarihtir.

Yaş sınıfları metodunun uygulandığı 1963-2012 yılları arasındaki 50 yıl içerisinde beş plan dönemi geçmiştir. Yaş sınıfları metodunun amacı plan ünitesi ormanlarında; alan, servet ve üretim devamlılığını güvence altına alarak optimal kuruluşa ulaştırmak ve faydalanmayı da düzenlemektir. Bu dönemde yapılan planlar, planın yapıldığı zamandaki yürürlükteki teknik esaslar dikkate alınarak yapılmıştır. 1963 yılından sonra yapılan orman amenajman planlarında, Milli Parklar ve Bakanlar Kurulu kararı ile korumaya ayrılan alanlar dışında kalan ormanlar üretim ormanı olarak planlanmıştır. İlk dönem yapılan planlardaki bazı olumsuzluklar görülerek bunların düzeltilmesi için 1973 yılında "Orman Amenajman Planlarının Düzenlenmesine, Uygulanmasına ve Yenilenmesine Dair Yönetmelik" çıkarılmıştır. Tüm ormanların üretim ormanı olmadığı düşüncesi bırakılarak, orman amenajman planları yapılırken yetişme ortamı kötü ve sosyal baskılı alanlar "Muhafaza Karakterinde Orman İşletme Sınıfı" adı altında ayrılarak üretim dışında bırakılmıştır. Zamanla,

Muhafaza Karakterli İşletme Sınıfına ayrılan alanlara sınırlı da olsa bakım etaları verilmiştir.

Karadeniz Bölgesindeki planların birinci yenilenmesi (1983-1988) yapılıncı metodun uygulandığı yapraklı ormanların gençleştirilmesinde silvikültürel başarısızlıklar ortaya çıkmış ve tartışmalar gündeme gelmiştir. Bu problemin çözümü için de; Türk-Alman Ormancılık Projesi 1988 yılı Eylül ayında yürürlüğe konulmuştur. Bu proje ile ortaya konulan ve adına "Münferit Planlama" ile Karadeniz Bölgesinde beş Orman Bölge Müdürlüğünde 107 adet plan yapılarak yürürlüğe konulmuştur. Bu planlarda yapraklı ormanlarda genelde yaş sınıfları metodu terk edilerek, Devamlı Orman anlayışına göre planlanmıştır. Bu planlama modelinde gençleştirme çalışmaları, grup metotları veya tek ağaca yönelik olarak planlanmıştır. Bu planların 10 yıllık uygulaması sonucunda ortaya çıkan sakıncalardan dolayı 2001 yılında planlama modeli terk edilerek, planlar yeniden yaş sınıfları metoduna göre yapılmaya başlanılmıştır. Fonksiyonel planlamaya geçilmesinden(2005) sonra, yapraklı ormanlarda Ekolojik ve Sosyo-Kültürel Fonksiyonlu ormanlarda 2009 yılından itibaren Devamlı Orman işletmeciliği yeniden yürürlüğe konularak, faydalanmayı düzenleme metodu olarak da "Hufnagl'ın Çap Sınıfları Metodu" kullanılmaya başlanmıştır.

Orman amenajman planları dünyada ve ülkemizdeki ormanlardan beklenen fayda ve fonksiyonların değişmesi sonucu, orman amenajman plan yapımında da yeni arayışlar ortaya çıkmıştır. 1963 yılından beri klasik planlama dışında; Örnek Devlet İşletmeleri Planları (1964), Akdeniz Model Planları (1975), Fonksiyonel Planlar (İstanbul-Bahçeköy, 1989), Batı Karadeniz Münferit Planları (1992) yapılmıştır. Günümüzde ise Fonksiyonel Planlama (2005) çalışmaları devam etmektedir.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Yaş sınıfları metodunun uygulanması ve gençleştirme alanlarında ortaya çıkan durumların değerlendirilmesi ile ilgili özet bilgiler aşağıda verilmektedir:

2.1 Gençleştirme Alanlarındaki Uygulamaların Değerlendirilmesi

Maktalı kuruluş kabul edilince, daha önce hiç düşünülmemiş olan gençleştirme ve bakım konuları gündeme gelmiştir. Fakülte hocalarımızdan Prof. Dr. Besalet PAMAY tarafından doğal gençleştirmede kullanılabilecek işletme şekillerini içeren bir kitapçık yayınlanmıştır ve uygulamacının bilgisine sunulmuştur. Yeni sisteme göre yapılan ilk planlar Antalya Orman Bölge Müdürlüğüne aittir (Temelli, 2012)

Temelli 2012'ye göre; kızılçam gençleştirme çalışmalarındaki başarı durumuna yönelik olarak "Antalya Orman Bölge Müdürü, silvikültüre meraklı bir meslektaşımızdı ve gençleştirme işleri ile bizzat ilgileniyordu. Ancak sonuçlar pek başarılı değildi." şeklinde konuyu vurgulamıştır. 1967 yılında Antalya'ya bir inceleme gezisi düzenlenmiştir. Bu geziye Orman Genel Müdürlüğü Yüksek Fen Kurulunun ve Ormancılık Araştırma Enstitüsünün silvikültürle ilgili elemanları ve amenajman heyetlerinde çalışan bütün teknik elemanlar katılmıştır. Birçok gençleştirme alanı gezilerek, incelenmiş ve alanlar başarısız bulunmuştur. Fakülte hocalarının tavsiyesine uygun olarak ölü örtü kaldırılmış, gençlik gelmeyince kozalak serilmiş, toprağa değen kozalaklar açılmıyor diye kozalaklı dallar dikilmiş, gene de olumlu sonuç alınamamıştır. Oysa, meraklı olanlar gençleştirme alanına bitişik, hiç müdahale edilmemiş alanlarda gençliğin geldiğini fark etmişlerdi. Ancak ölü örtünün rolü değerlendirilmemiştir (Temelli, 2012).

Gençleştirme uygulamalarının, kızılçam meşcerelerinin ayrıcalıklı kapalılık ve sıkışıklığında, tohumlama kesimlerinin zamanlama ayrıcalığı, ekolojik ve edafik koşulların yeterince denetiminin yapılamaması ile alanların otlatmaya karşı korunamaması nedeniyle, doğal gençleştirmeden beklenen başarı elde edilememiştir (Şırlak, 1982).

Çalışmaların sonunda, doğal gençleştirmede başarısızlığa neden olan iki faktörün toprak ve tohum olduğu anlaşılmıştır. Toprak özelliklerinin uygun olmadığı yerlerde tohum takviyesi yapılsa dahi yeterli sayıda ve homojenitede fidan

yetişmediği gözlenmiştir. Diğer taraftan, toprak özelliklerinin uygun olduğu yerlerde ise, tohum takviyesi yapılmasa dahi yeterli sayılabilecek adette ve homojenitede gençlik elde edilmiş, tohum takviyesi yapılması durumunda ise gençlik çok daha başarılı bir şekilde gelmiştir (Umut ve ark.1993).

Tohumlama kesiminden bir, iki, üç sene önce meşceredeki tüm ağaçların döktüğü tohumların tamamından yararlanılmaktadır. Siper pozisyonunda bırakılan ağaçların tohumlarından yararlanmak mümkün olmadığı gibi hiç düşünülmemektedir. Siper durumunda meşcere kapalılığı %20'ye kadar düşürülmekte, kapalılığın daha fazla bırakılması halinde doğal gençleştirmede başarılı olunamamaktadır. Siper ağaçlarının tohumundan yararlanılmadığından, ağacın ışık ihtiyacı olmasından ve gençliğin sipere ihtiyacı olmadığından dolayı faydadan çok zararı olmaktadır. Bu nedenle kızılçamın doğal gençleştirilmesinde "Büyük Alan Traşlama Kesimi" uygulanmaktadır (Yaka, 1993).

Kayın ormanlarında gençleştirme problemi üzerine yapılan araştırmaya göre; "uygulamada kayında gerçekleştirilmeye çalışılan doğal gençleştirme çabaları kayın meşcerelerinin yapılarının ve kalitelerinin gün geçtikçe bozulmasını önleyememektedir. Bu tahribatın kanımızca iki önemli nedeni vardır; bunlardan birincisi, nüfusun çoğalması ile kayın odununa olan gereksinimin artması ve kalkınma planlarında hammadde kaynaklarının zorlanması, bir diğeri de işletmeciliğin ve teknik personel politikasının ormancılığın yapısına uygun şekilde temeline oturmamış olmasıdır" (Suner, 1978).

Suner'in araştırmalarının öğretime de hizmet edecek öncelikle metod uygulaması ile ilgili kanaat ve bulgularını buraya almakta fayda görülmüştür. Suner 1978'e göre, kayın meşcerelerinin gençleştirilmesi için büyük saha siper gençleştirme metodunun uygunluğu vurgulanmaktadır. Genel olarak kapalılığı kırılmış, tahribat görmüş, Türkiye kayın ormanlarında metod uygulanırken hazırlama kesimlerine lüzum olmadığını ifade etmektedir. Atay 1982'ye göre ise konu "Hazırlama kesimlerinin kaldırılmasını gerektiren nedenleri, meşcerelerde bugüne kadar yapılan düzensiz müdahalelerde ve elverişsiz fitobiotik

koşullarda aramak gerekir. Ayrıca yönetimle ilgili bazı sorunların da hazırlama kesimleri için gerekli dikkat ve özenin gösterilmesi olanağı vermemektedir. Teknik personelin sık sık yer değiştirmesi kesimlerin sonucunu ve amaca ne ölçüde yaklaşıldığını izlemeyi engelleyen bir faktördür. Başarılı bir gençleştirme sağlamak için gerekli olan süreyi, aynı yerde geçiremeyeceği psikolojisiyle teknik personelin gençleştirme çalışmalarının sonucunu düşünmeden üretimi artırmak amacı ile gereksiz yere, hazırlama kesimleri adı altında kesimler yapmakta olduklarını da burada belirtmek gerekir” şeklinde yorumlanmaktadır (Atay, 1982) .

Kayında zengin tohum yıllarının diğer ağaç türlerine göre geniş periyotlarla meydana gelmesi ise, gençleştirme planlamasının, “Büyük Alan Siper” durumuyla yapılmasını zaruri kılmıştır. Kayının doğal gençleştirilmesinde, 1970-1985 yılları arasında görülen başarısızlıkların pek çok nedenlerinden birisi olarak, kayın tohumunun çimlenmeden ve çimlendikten hemen sonra fidecik evresinde fare ve kuş zararlılarıyla tüketilmesi gösterilmektedir (Tosun, 1992).

Bu çalışmada, Bartın ve Devrek yörelerinde 2001 yılında kayında gerçekleştirilen doğal grup gençleştirilmeleri, Büyük Alan Siper Metodu’na göre yapılan gençleştirme çalışmaları ve yapay gençleştirme uygulamalarının başarı durumları incelenmiştir. Bu amaçla, 2001 yılında kayında doğal grup gençleştirme çalışmalarının yapıldığı 4 işletme şefliğindeki (Ardıç, Kumluca, Sökü, Akçasu) 12 bölmecikten toplam 43 deneme alanı seçilmiş ve bu deneme alanlarında üç yıl süre ile kayın gençliklerinin sayılarındaki ve gelişmelerindeki değişimler izlenmiş ve incelenmiştir. Grup gençleştirme alanlarında; meşcere kuruluşlarına, gençlik sayılarına ve gelişme durumlarına göre yapılan tespitler, yörede Büyük Alan Siper Metodu ile yapılan gençleştirme uygulamalarına göre daha başarısız olduğunu göstermiştir (Tunçtaner ve Özel, 2008).

Kastamonu ve Sinop Orman Bölge Müdürlüklerinde yapılan arazi çalışması raporunda; yerinde yapılan incelemelerde başarısızlığın sebepleri aşağıda maddeler halinde tespit edilmiştir. Karaçam gençleştirme alanında başarısızlık nedenleri olarak uygulamadaki

eksiklikler sıralanmıştır (Kılıç, 2009).

Genellikle muhafaza ve milli parkların dışındaki ormanlarda üretim fonksiyonunun esas alınması ve yaş sınıfları yönteminin gereği hesaplanan periyodik gençleştirme alanları, kısa planlama sürecinde yetiştirme ortamının yeterli etüt edilememesi ve bazı ağaç türlerinin bol tohum yılları aralıklarının uzun olması nedeniyle, gençleştirme ölçütlerine uymayan ve uygulama birimlerinin iş kapasitesini aşan büyük gençleştirme alanları ortaya çıkmıştır. Her ne kadar bu alanların bir kısmı silvikültür planlarıyla uygulama dışı bırakılmışsa da yine de çalışılan alanların büyüklüğü ve bazı alanlardaki ekolojik koşullardaki olumsuzluklar, çoğu yerde başarısızlığa neden olmuştur. Örneğin; 1986-1996 yıllarında yürürlükte olan amenajman planlarının gençleştirmeye ayırdığı 886 000 ha sahadan ancak 308 500 hektarında başarı elde edilebilmiştir. Bu da amenajman planlarıyla belirlenen gençleştirme hedeflerine ulaşılmamasına neden olmuştur. Dolayısıyla düşünülen yaş sınıfları oluşturulması da mümkün olmamıştır. Verimli ormanlarımızın çok büyük kısmında uygulanan yaş sınıfları metodu (2001 yılında %98); özellikle geniş yapraklı, geniş yapraklı karışık ve geniş yapraklı + ibrelili karışık ormanlarımız için tek tabakalı, aynı yaşlı maktalı işletmeciliği önerdiğinden, bu planların uygulanması tartışılır hale gelmiştir. Çünkü mevcut ormanlar doğaya yakın orman niteliğini taşıdığından yaşı tespit edilebilir. Bunun yanı sıra aynı meşcere de iç içe çok farklı gruplar ve fertler bulunmaktadır. Ormanların bu derecede özelliklerinin bulunmasına rağmen işletilmeleri açısından katı ve şablon bir yaş sınıflarına sıkıştırılmış olması, ormanların ekolojik dengelerini, kuruluşlarını bozacak aşırı müdahalelerin yapılmasına neden olmaktadır. Bu gerçeklerden hareketle, geniş yapraklı karışık ve geniş yapraklı karışık ormanların işletilmeleri açısından böylesine aşırı müdahalelere neden olan yaş sınıfları metodu planlaması yerine, doğaya yakın işletmeciliği sağlayacak grup metotları ile yerine göre tek ağaca dönük, devamlı orman işletmeciliğini sağlayacak planlamalara geçilmelidir (Cebeci, 2010).

2.2 Gençleştirme Alanlarındaki Başarılı, Başarısız Ölçütlerinin Değerlendirilmesi

Yaş sınıfları metodu ile planlanan ormanlardaki, gençleştirme alanlarındaki başarının ölçülmesinde de zaman içerisinde değişimler olmuştur. Bunlar özet olarak aşağıya çıkarılmıştır:

Bir gençleştirmenin başarılı sayılması için, metrekarede 3-5 fidan bulunması gerektiği bildirilmektedir. Genel Müdürlüğümüz bu sayıyı 2-3 m²/adet olarak değiştirmiştir. Aslında bu da hocaların tepkisi ile ilgilidir. Yani bu miktar da fazladır. Ağaçlandırmalarda hektarda kızılçamda 2.220 fidan, karaçamda 5.000 fidan dikilmektedir. Metrekarede iki, yani hektarda 20.000 den az fidan bulunan bir gençleştirme alanı başarısız sayılırsa yapılacak işlem, toprak hazırlığı yapıp, kızılçamda 2.220 fidan, karaçamda 5.000 fidan dikmektir ki bunun mantıkla izahı mümkün değildir. Bu işlemin emek ve masraf dışında orijin hatası, fidan kusuru ve dikim hatası gibi riskleri de bulunmaktadır (Temelli, 2012).

Kızılçam doğal gençliklerinde başarı ölçüsü, bu objelerde yapılan seminer ve tatbikatlar sonucu konunun bilenleri ve ilgililerince halen belirlendiğine göre; kızılçam ağaç türümüzde müstakilen hayatiyetini devam ettirebilecek duruma gelmiş, kalite olarak iyi ve dağılış olarak mütecanis veya mütecanis'e yakın durumda ve üstü boşaltılmış (bunlar asgari 2 yaşında olabilir) 2-3 m² de asgari 1 fidan (hektarda 3.300 fidan) bulunması haline rastlandığında bu kızılçam doğal gençleştirme alanı için muvaffak olunmuş demek sonucuna ulaşılmalıdır (Anonim, 1984).

Gençleştirme alanlarında başarı derecesi, metrekaredeki elverişli gençliğin durumu: Hiç yoksa yok, 1-2 adet varsa az, 3-5 adet varsa yeterli, 6'dan yukarı varsa bol olarak ifade edilir (Anonim, 1991).

Kızılçam gençleştirilmesinde biyolojik bağımsızlığına kavuşmuş ve alana homojen olarak dağılmış 1 m² de 2-3 fidanın bulunması başarı için yeterli olarak kabul edilmektedir. Amaçlara göre, bazı durumlarda 1 m² de 1-2 gençlikte yeterli olarak kabul edilebilir (Odabaşı, 1993).

Antalya Bölgesi kızılçam ormanlarında, doğal gençlik başarısı metrekarede 3 yaşında 1 fidan bulunduran "Yeterli", metrekarede 1 fidanın altında ise "Az Yeterli" olup, büyük ölçüde ekim ya da dikimle desteklemeyi gerektirmektedir (Şırlak, 1982).

Doğal gençleştirme başarısı, OGM'nün kızılçam için ortaya koyduğu 2 m² de 1 fidan bulunma koşuluna göre, %60 başarı sınırının altındadır (Güner ve Kılıç, 2001).

Kayın doğal ve yapay gençleştirme çalışmalarının başarısı üzerine, metrekaredeki fidan sayısını başarı ölçütü olarak benimseyen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmaların sonuçlarına göre, kayın doğal gençleştirme çalışmalarında boşaltma kesiminden sonra m² de 4 adet fidan bulunması uygulamanın başarısı açısından yeterli görülmüştür (Saaatçioğlu, 1970). "Siper Altı Dikim Metodu" ile yapılan kayın gençleştirme çalışmalarında ise, alandaki siperin kaldırılması sonrasında m² de 3-4 adet fidanın bulunması gerektiği belirtilmektedir (Tosun ve Gülcan, 1985). Ancak 291 sayılı silvikültür tamiminde belirtilen ve uygulamada kullanılan başarı belirleme ve hesaplama yöntemleri, gençleştirme alanlarının başarı durumunu ortaya koymada önemli yanlışlara düşülmesine neden olmaktadır. Çünkü uygulamada kullanılan 40 adım yöntemine göre; 2 m²'lik örnekleme alanında 1 fidan olması halinde dahi o noktada gençliğin bulunduğu kabul edilmektedir. Buna göre sahaların başarı durumu tohumlama kesiminin üzerinden yıllar geçmesine karşın %80'lerin altına düşmemekte ve büyük boşlukların yoğun bir diri örtüyle kaplı olduğu alanlar dahi başarılı olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan, başarılı olarak kabul edilen bu sahaların büyük çoğunluğunda henüz boşaltma kesimlerinin yapılmamış olması önemli bir tezatlık doğurmaktadır. Bununla birlikte, özellikle Devrek Orman İşletme Müdürlüğünde uygulanmakta olan yeni model amenajman planlarında "Kötü Vasıflı Kayın Ormanı İşlem Ünitesi" adı altında oluşturulan işletme sınıfına giren ormanlar incelendiğinde, bu ormanların büyük bir bölümünün önceki yıllarda yapılan ve başarısız olunan doğal ve yapay kayın gençleştirme alanlarından ibaret olması dikkat çekicidir. Tüm bu değerlendirmeler ışığında, doğal

ve yapay gençleştirme alanlarında belirlenen başarı durumunun gerçek durumu yansıtmadığı açıkça ortadadır (Tunçtaner, Özel, 2008).

Kayın, Ladin; başarılı sayılmasının alt sınırı %80 (6 vejetasyon dönemini geçirmiş, homojen dağılıştı ve her sayım noktasında birden fazla sağlıklı gençliğin bulunması şartıyla) olmalıdır. Özellikle Kayın ve Ladin fidan sayımlarında 2 m² alan içinde kalan fidan sayısı çok daha önemli olup, 2 adet fidan dahi tatminkar görülmemelidir (Anonim, 2006).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Yaş sınıfları metodu Gökner seçme ormanları dışında, Türkiye'deki koru ormanlarında tüm ağaç türlerinde uygulanmıştır. Metodun uygulandığı planlarda yapılan hesaplamalar sonucu, ormanın bir kısmında gençleştirme yapılırken kalan kısmında da bakım öngörülmektedir. Ormanlarda devamlılığı sağlamanın temel koşullarından birisi de gençleştirmeye verilen periyodik alandaki başarılı gençliğin gelmesidir. İlk yapılan planların (1963 yılı başlangıç) plan süresi bittikten sonra yapılan I. ve II. yenilemeler sırasında gençleştirmeye verilen alanlardaki başarısızlık beraberinde uygulanan metodun sorgulanmasına neden olmuştur. Meslek kamuoyunda; gençleştirmedeki başarısızlığının nedeninin metodun yanlışlığından dolayı olduğunu savunanlar olduğu gibi, bunun metodun uygulanmasından olduğunu savunanlar da olmuştur.

Gençleştirme alanlarına ilişkin gelişmeler incelenirken; Trabzon Orman Bölge Müdürlüğünde 2004 yılı sonu gençleştirme alanlarının durumunu gösterir Tablo No:10, Türkiye Genelinde 1986-1996 Yıllarında Yürürlükte Olan Amenajman Planlarının Gençleştirmeye Ayırdığı Alanların Durumu ve Isparta Orman Bölge Müdürlüğü, Bucak Orman İşletme Müdürlüğü, Uğurlu Orman İşletme Şefliği IV.'ü yenileme (2013-2022) amenajman planlarından yararlanılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Periyot Uzunluğu 20 Yıl Olan Ağaç türlerindeki Durum

Yaş sınıflarının uygulandığı 1963 sonraki dönemi ağaç türlerine göre incelemek gerekir. Gençleştirme süresi uzun olan ağaç türlerinde (Karaçam, Sarıçam, Ladin, Meşe, Kayın vb.) plan süresi (20 Yıl) sonunda gençleştirme çalışmalarının çeşitli nedenlerle bitirilemediği görülmektedir. Bu ağaç türlerinin olduğu amenajman planları yenilenirken, 20-23 yıl önceki gençleştirmeye verilen alanların, yeni plan döneminde de devam eden gençleştirme alanı olarak tekrar gençleştirmeye verilmesi planlama açısından sık karşılaşılan bir durumdur. Örneğin Trabzon Orman Bölge Müdürlüğünde 2004 yılı sonu (1983-2004 dönemi) itibariyle gençleştirme alanlarının durumu şöyledir (Tablo 1)

Tablo 1: Trabzon Orman Bölge Müdürlüğü, Gençleştirme Alanlarının Durumu (Ha)

Amenajman planına göre gençleştirme alanları (L, Kn, Çs)	Silvikültür planına göre Gençleştirilmiş	Silvikültür planına göre Devam eden alan	Silvikültür planına göre Gençleştirilmeyecek alan	TOPLAM
13.062	3.012	2.570	7.480	13.062
Yüzde(%)	23	20	57	100

Tablo 1’den de görüldüğü gibi; Planda gençleştirmeye verilen alanların %23’ünde gençleştirme çalışmaları bitirilmiş, %20’sinde gençleştirme çalışmaları devam etmekte, çeşitli nedenlerden dolayı çalışma yapılamayacak

alan oranı ise %57’dir. Bu konu ile ilgili diğer bir veri ise; Türkiye genelinde 1986-1996 yıllarında yürürlükte olan amenajman planlarının gençleştirmeye ayırdığı alanlarının durumudur (Cebeci, 2010) (Tablo 2).

Tablo 2: Türkiye Genelinde 1986-1996 Yıllarında Yürürlükte Olan Amenajman Planlarının Gençleştirmeye Ayırdığı Alanların Durumu (Ha)

İşletme Sınıfı	1986-1996 Dönemi Amenajman Planlarındaki Gençleştirme Hedefi	Gençleştirmede Başarılı Olunan Alan	Başarı Oranı(%)
Kızılçam	376 600	195 500	52
Karaçam	190 500	52 700	28
Sarıçam	78 000	12 700	16
Kayın	61 500	11 300	18
Ladin	25 500	4 300	17
Sedir	15 000	3 500	23
Karışık	120 500	24 200	20
Diğer Türler	19 000	4 300	23
TOPLAM	886 600	308 500	
Prodüktif	651 300	Doğal Genç: 172 500	
Bozuk	235 300	Yapay Genç:136 000	

Yaş sınıfları metodunun uygulandığı planlardaki gençleştirme alanlarında, yukarıda konu edilen idari ve teknik sakıncaların giderilebilmesi için, Orman İdaresi ve Planlama Dairesi Başkanlığı tarafından planlarda, gençleştirme süresi 20 yıl olan ağaç türlerinde 1986 yılından itibaren, gençleştirme çalışma alanlarının I. 10 yıl + II. 10 yıl olarak ayrılmasının gerektiği emirlenmiştir. Zaman içerisinde bu sakıncaların azalması ve fonksiyonel planlamaya geçilmesi ile birlikte 2005 yılında bu emir yürürlükten kaldırılmıştır. Gençleştirme alanları hesaplamaları periyodik alana göre yapılmaya başlanmıştır.

4.2. Periyot Uzunluğu 10 Yıl Olan Ağaç türlerindeki Durum

Isparta Orman Bölge Müdürlüğü, Bucak Orman İşletme Müdürlüğü, Uğurlu Orman İşletme Şefliği orman amenajman planlarının 1964 yılından bu güne kadar dördüncü yenilenmesi

yapılmıştır. Dört plan yenilemesinde de aynıyaşlı ve maktalı koru ormanlarında, faydalanmayı düzenleyen amenajman metodu olarak, bu ormanlardaki ağaç türlerinin biyolojik ve silvikültürel özelliklerine uyan ağaç türlerinde “Yaş Sınıfları Metodu” uygulanmıştır. Metodun uygulamaya geçmesinden bu tarafa 50 yıl gibi bir süre geçmiştir. Bu çalışmada, metodun uygulanmasının orman üzerine olan etkileri incelenerek, sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır. Bucak Orman İşletme Müdürlüğü ormanları idari yönden 1992 yılına kadar Antalya Orman Bölge Müdürlüğüne bağlı iken, bu tarihten sonra Isparta Orman Bölge Müdürlüğü’ne bağlanmıştır. İlk amenajman planı (1965-1974) ve ikinci amenajman planı (1975-1984) “Model Plan” yaklaşımı çerçevesinde “İşletme Müdürlüğü” bazında planlanmıştır. Üçüncü plan döneminden (1985-1994) itibaren ise Orman İşletme Şefliği bazında planlanmıştır.

Birinci amenajman planı (1965-1974), “Devlet Orman İşletmeleri Amenajman Planları’nın Düzenlenmesine, Uygulanmasına ve Yenilenmesine Ait Yönetmelik” esaslarına (21/04/1964) göre planlanmıştır.

İkinci plan (1975-1984), “Orman Amenajman Planlarının Düzenlenmesine, Uygulanmasına ve Yenilenmesine Dair Yönetmelik” esaslarına (20/06/1973) göre planlanmıştır.

Üçüncü plan (1985-1994), “Orman Amenajman Planlarının Düzenlenmesine, Uygulanması, Denetlenmesi ve Yenilenmesi Hakkında Yönetmelik” esaslarına (20/06/1973) göre planlanmıştır.

1995-1996 yıllarında “Uygulama Raporuna” göre ara ve son hasılat çalışmaları yapılmıştır.

Dördüncü plan (1997-2006), “Orman Amenajman Planlarının Düzenlenmesi, Uygulanması, Denetlenmesi ve Yenilenmesi Hakkında Yönetmelik” esaslarına (20/05/1991) göre planlanmıştır.

2007-2012 Altı yıl “Uygulama Raporuna” göre ara ve son hasılat çalışmaları yapılmıştır.

Beşinci plan (2013-2022), “Orman Amenajman Yönetmeliği” esaslarına (05/02/2008) göre planlanmıştır.

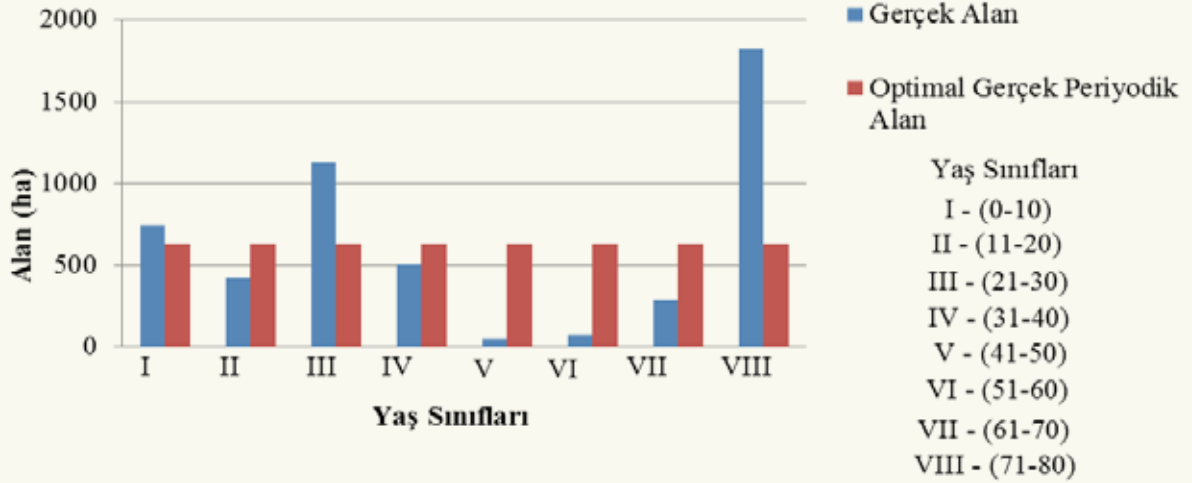
Yaş sınıfları metoduyla planlanan ormanlarda özellikle gençleştirme alanlarındaki başarısızlıklar tartışılırken, başarısızlığın nedenleri zaman zaman metoda bağlanmıştır. Bunun böyle olmadığı zamanla bazı ağaç türlerinde ortaya çıkmıştır. Şöyle ki; yaş sınıfları metodu ile planlanan kızılçam ağaç türünde (1965-1984) yılları arasında gençleştirme çalışmalarındaki bilgi ve deneyim eksikliğinden dolayı başarı oranı çok düşüktür. Daha sonra ise (1985-2012) dönemlerindeki aynı metotla planlanan kızılçam gençleştirme alanlarındaki başarı oranı giderek yükselmiştir. Uğurlu Orman İşletme Şefliği A-Kızılçam İşletme Sınıfındaki ormanların yaş sınıflarına dağılımında görülmektedir (Tablo 3) (Anonim, 2013).

Tablo 3: Uğurlu Orman İşletme Şefliği, A-Kızılçam Üretim İşletme Sınıfı (2013-2022)

Yaş Sınıfları (yıl)	Plan Uygulama Dönemi	Gerçek Alan (ha)	Optimal Gerçek Periyodik Alan (ha)	Optimala Göre Farklar (ha)
I (0-10)	2013-2022	744,5	628,8	+ 115,7
II (11-20)	2007-2012 (6 Yıllık)	420,4	628,8	- 208,4
III (21-30)	1997-2006	1130,6	628,8	+ 501,8
IV (31-40)	1985-1994	505,2	628,8	-123,6
V (41-50)	1975-1984	50,6	628,8	-578,2
VI (51-60)	1965-1974	73,3	628,8	-555,5
VII (61-70)		286,7	628,8	-342,1
VIII (71-80)		1818,8	628,8	+1190,0
TOPLAM		5030,1	5030,4	

Yukarıdaki Tablo 3’de görüldüğü gibi; VI. yaş sınıfındaki 73,3 ha alan 1964-1973 dönemini, V. yaş sınıfındaki 50,6 ha alan ise 1974-1983 dönemli amenajman planında başarılı gençleştirme alanı olarak günümüze kadar yetişmiş alanı göstermektedir. II. Yaş sınıfında ki alanın optimala göre az olma nedeni, altı yıllık alan olmasıdır (Tablo 3) (Grafik 1).

Grafik 1: Bucak Orman İşletme Müdürlüğü, Uğurlu Orman İşletme Şefliği Gerçek ve Optimal alanların Yaş sınıflarına Dağılımı (2013-2022).

Yaş sınıfları metodu ile planlanan ormanlarda gençleştirmeye verilen alanlarda başlangıçta büyük alan traşlama uygulandığı için, bunun olumsuzlukları uzun zaman tartışılmıştır. Gençleştirme alanlarındaki yıllık uygulamaya sınırlama ilk kez 2003 yılında OGM tarafından 15,0 ha olarak getirilmiştir. Amenajman planlarında fonksiyonel planlamaya başlanılmasına (2005) paralel olarak, 2006 yılında “Ormanlarımızda Uygulanacak Silvikültürel Esas ve İlkeler” isimli 291 sayılı Tebliğ ile orman fonksiyonlarına göre yeniden düzenlenmiştir. Bu yeni düzenlemeye göre; Üretim Fonksiyonlu ormanlarda, yaş sınıfları metodu ile maktalı olarak planlanan yerlerdeki gençleştirme çalışmalarında, yıllık uygulamalar ağaç türlerinin biyolojik özelliklerine göre en fazla 5-15 hektar olarak belirlenmiştir. Ana amacı, “Ekolojik ve Sosyo-Kültürel Fonksiyonlu” ormanlarda ise “Yaş Sınıfları Metodunun Küçük Maktalı Varyantı” uygulanarak, yıllık uygulamalar toprak koruma ormanlarında 5,0 ha, su koruma ormanlarında ise 3,0 ha olarak belirlenmiştir. Bu kısıtlamalarla başlangıçta ortaya çıkan gençleştirme alanlarındaki büyük alanlarda aynı yaşlı ve tek tabakalı meşcerelerin oluşmasına engel olacak planlama ve uygulamalar hedeflenmiştir.

Fonksiyonel planlamada; “Üretim Fonksiyonlu” ormanlarda yaş sınıfları metodu, ana amacı Ekolojik ve Sosyo-Kültürel fonksiyonlu ormanlarda ise “Yaş Sınıfları Metodunun Küçük Maktalı Varyantı” faydalanmayı düzenlemede bir argüman olarak kullanılmıştır. Buradaki amaç; üretim fonksiyonlu ormanlara göre daha uzun idare süresi gerektiren fonksiyonlardaki gençleştirme alanlarının daha küçük alanlar halinde ormana dağıtılmasıdır.

4.3. Plan Ünitelerinde Optimal Faydalanma Alanlarının Durumu

Yaş sınıfları metodu ile planlanan plan ünitelerinde, optimal faydalanma alanının oluşamamasında; gençleştirme alanlarındaki başarı durumu, plan yenilemelerinde aynı işletme sınıfına aynı alanların ayrılamaması ve orman yangınları da etkili olmuştur. Alanın değişmesinin nedeni ise; işletme sınıfı ayrımı için gerekli olan ölçüt ve göstergelerin tam olarak ortaya konulamamasıdır.

Bu sürece Uğurlu Orman İşletme Şefliğinde baktığımızda;

- 1965-1974 döneminde Seri bazında, statülü alanlar dışında, üretim ormanı ve ağaç türüne göre,

- 1975-1984 ve 1985-1994 dönemlerinde Orman İşletme Müdürlüğü bazında “Muhafaza Karakterli Alanlar” dışında üretim ormanı ve ağaç türüne göre,
- 1997-2006 döneminde Orman İşletme Şefliği bazında “Muhafaza Karakterli Alanlar” dışında üretim ormanı ve ağaç türüne göre,
- 2006 sonrası dönemde ise orman fonksiyonları ve ağaç türlerine göre, işletme sınıfları ayrımı yapılmıştır. Özellikle 2006 yılı sonrası yapılan amenajman planlarında işletme sınıfları ayrımında yetersizde olsa belli ölçüt ve göstergeler kullanılmaya başlanmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaş sınıfları metodunun 50 yıllık uygulama sonucu ortaya çıkan sonuçlar şöyledir:

- 1- Kızılçam ağaç türünde 1965-1984 dönemi; gençleştirme çalışmalarında başarı sağlanması için metot arayışlarıyla geçmiştir. Uzun arayışlar sonucu, gençleştirme çalışmalarındaki başarıya gidecek yol bulunmuştur. 1965-1984 periyoduna yönelik olarak, gençleştirme alanlarındaki başarısızlıklar nedeniyle yaş sınıflarında optimale göre daha az alan bulunmaktadır. Yaş sınıflarındaki bu boşluk önümüzdeki dönemlerde (2016-2035) ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla da bazı plan ünitelerinde gençleştirilmeye verilecek alan sıkıntısı yanı sıra kalın çaplı tomruk üretiminin düşmesi ile karşılaşılabilecektir.
- 2- Kızılçam ağaç türünde 1985-1994 dönemine gençleştirme çalışmalarında, bulunan yeni gençleştirme yöntemiyle kızılçamda başarılı alanların artmaya başladığı dönem diyebiliriz. Bu dönemki başarı oranı %52'dir (Cebeci, 2010).
- 3- Kızılçam ağaç türünde 1995-2013 dönemini; gençleştirme de planlarda hedeflenen alana çok yaklaşılan dönem olarak görebiliriz.
- 4- Kızılçamda şu an son yaş sınıfında (idare süresini doldurmuş), alanlar vardır. Bu alanlar plan ünitesine göre değişmektedir. Bu değişimin şekli yani, gençleştirmeye verilebilecek alanlar, bazı planlarında iki periyot, bazılarında bir periyot yetecek kadardır. Önümüzdeki plan dönemlerinde (2016-2035) bu yaş sınıfındaki alanların büyük çoğunluğu gençleştirmeye aday alanlardır.
- 5- Periyot uzunluğu 20 yıl olan ağaç türlerinde (Çk, Çs, L, S, Kn, vb.) planlarda hedeflenen periyodik gençleştirme alanlarının çok uzağında olduğumuz gözükmektedir (Tablo 1-2).
- 6- Teknik personel hareketliliğinin sık olması (ortalama iki yıl), periyot uzunluğu 10 yıl olan ağaç türlerinde gençleştirme alanlarında fazla problem yaratmamaktadır. Periyot uzunluğu 20 yıl olan ağaç türlerinde ise problemlere neden olmaktadır. Teknik personelin gençleştirme süresi uzun olan ağaç türlerinde; uygulama, gözlem ve değerlendirme aşamalarını göremeden başka bir yere gitmesi, çalışmaların sürekliliğinde aksamalara neden olabilmektedir.
- 7- Orman fonksiyonları ile bu fonksiyonlara bağlı işletme sınıflarındaki işletme amacı ve koruma hedefleri ayrımındaki ölçüt ve göstergelere ilişkin yetersizlikler bulunmaktadır. Bu konudaki belirsizlikler araştırma çalışmaları yapılarak kısa sürede kapatılmalıdır.

Fotoğraf: Sırtı ERAYDIN

KAYNAKLAR:

Anonim, 1984: OGM, OİPDB 31/12/1984 tarih ve H.No: 4.1.AS.2-1081 sayılı yazı.

Anonim, 1991: OGM Orman Amenajman Planlarının Düzenlenmesi, Uygulanması, Denetlenmesi ve Yenilenmesi Hakkında Yönetmelik, S:26.

Anonim, 2006: OGM Ormanlarımızda Uygulanacak Silvikültürel Esas ve İlkeler. Tebliğ No:291, S:15.

Anonim, 2013: Uğurlu Orman İşletme Şefliği, Orman Amenajman Planı(2013-2032).

Asan, Ü., 1992: Orman Amenajmanımızda Yaş Sınıfları Metodunun Dünü- Bugünü – Yarını, S:47.

Atay, İ., 1982: Doğal Gençleştirme Yöntemleri-II, s:12-16.

Cebeci, M., A., 2010: Amenajman Planlarında Silvikültürel Yaklaşım. Orman Amenajmanının Dünü, Bugünü ve Geleceği Çalıştayı Bildirisi.

Eraslan, İ., 1955: Türkiye’de Yapılan Amenajman Planı’nın Analitik ve Kritik Gözle İncelenmesi ile Varılan Sonuçlar. İÜOF Dergisi Seri B, Sayı 2, S:199-222.

Güner, Ş. T. , Kılıç, M., 2001: Isparta Orman Bölge Müdürlüğü Alçak Zon Kızılçam Alanlarında Doğal Gençleştirme Takviminin Belirlenmesi. Orman Bakanlığı Teknik Bülten:4, S: 15-22.

Kılıç, M., Şimşek, A., Üner, M., 2009: 03-06 Kasım 2009 Tarihlerinde Kastamonu ve Sinop Orman Bölge Müdürlüklerinde yapılan arazi çalışmaları raporu.

Odabaşı, T., 1993: Kızılçam Doğal Gençleştirme Tekniğindeki Gelişmeler. İÜ Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt:33, Sayı:1.

Suner, A., 1978: Düzce, Cide ve Akkuş mntıkalarında saf doğu kayını meşcerelerinin doğal gençleştirme sorunları üzerine araştırmalar, Ormancılık Araştırma Enstitüsü yayınları, Teknik Bülten serisi no: 107.

Şırlak, U., 1982: Antalya Orman Bölge Müdürlüğü Kızılçam Ormanlarında Yaş Sınıfları Yönteminin Uygulandığı Alanlara Doğal Gençliğin Geliş ve Gelmeiş Durumları İle Nedenlerinin Araştırılması. Ormancılık Araştırma Enstitüsü yayınları, Teknik Bülten No:109, S: 25. Ankara.

Temelli, Ö., 2012: Meslek Hayatımdan Aklımda Kalanlar, OGM, OİPDB Amenajmanla İlgili Anılar, ogm.gov.tr.

Tosun, S., 1992: Bolu Yöresi Doğru Kayını Ormanlarında Tohum Verimi Üzerine Araştırmalar. Ormancılık Araştırma Enstitüsü yayınları, Teknik Bülten serisi no: 232, s:9.

Tunçtaner, K., Özel, B. H., 2008: Batı Karadeniz Doğru Kayını Ormanlarında Gençleştirme Sorunları. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, Yıl:2008, Cilt:10, Sayı:13, S: 57-62.

Umut, B., DÜNDAR, M., ÇELİK, O., YILMAZ, A., 1993: Bursa-Orhaneli İşletmesi Kızılçam Doğal Gençleştirme Alanlarındaki Başarısızlık Nedenlerinin Tespiti. Ormancılık Araştırma Enstitüsü yayınları, Teknik Bülten No: 253, s:3.

Yaka, M., 1993: Kızılçamın Doğal Gençleştirilmesi, Uluslar arası Kızılçam Sempozyumu OGM yayınları.

Türkiye'deki Kent Ormanlarının Durumu, Kullanımı ve Yönetimi¹

Erdoğan ATMIŞ

Bartın Üniversitesi
Orman Fakültesi
Bartın
eatmis@bartin.edu.tr

H. Batuhan GÜNŞEN

Bartın Üniversitesi
Orman Fakültesi
Bartın

Cengiz YÜCEDAĞ

Bartın Üniversitesi
Mühendislik Fakültesi
Bartın

Wietze LİSE

AF Mercados EMI
Ankara

Özet

Arka Plan ve Amaç: Türkiye'de 1950'lerden itibaren kentsel nüfus artmaktadır. Bugün, nüfusun %77'si şehirlerde ve kentsel metropollerde yaşamaktadır. İnsanların kırdan kent merkezlerine göç etmesiyle beraber, halkın orman kaynaklarından beklentileri değişmiştir. Hızlı kentleşmeyle birlikte kentte yaşayan insanların kent içindeki ve kenarındaki yeşil alanlardan ve ormanlardan beklentileri artmış ve değişim göstermiştir. Orman Genel Müdürlüğü (OGM), kent ormanlarından olan talep ve beklentileri karşılamak ve dünya çapında önemi gittikçe artan kent ormanlarına dikkat çekmek için, 2003 yılında kent ormancılığı uygulamalarına başlamıştır. Türkiye'de 2012 yılı itibariyle 112 kent ormanı vardır. Bunun 72'si il merkezlerinde, 40'ı ilçelerdedir. Çalışmanın amacı, Türkiye'deki kent ormanlarının genel özelliklerini belirlemek, kent ormanlarının birbirine benzerlik ve farklılıklarını tanımlamak ve kent ormancılığı anlayışına uygunluklarını sorgulamaktır.

Materyal ve Metot: Çalışmalar 2010 yılı Mayıs ayının başından Ekim ayının sonuna kadar yürütülmüştür. Bu çalışmada sadece aktif olan 52 kent ormanı için yeterli miktarda bilgi toplanabilmiştir. Literatür taraması ve görüşmeler yardımıyla toplam 35 değişken elde edilmiştir. Bu değişkenleri içeren veriler OGM bünyesindeki orman bölge müdürlüklerinden toplanmıştır. Toplanan değişkenlerin frekansı, minimum, maksimum ve ortalama değerleri hesaplanmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar: Sonuç olarak analizler, kent ormanlarının genel özellikleri ve erişilebilirliği, kent ormanı altyapısı, kent ormanı yönetimi ve kent ormanı hizmetleri üzerine odaklanmıştır. Bu nedenle, Türkiye'de kent ormanlarının kurulmasında bir standardın

oluşturulmamış olduğu tespit edilmiştir. Kent ormanlarının her biri mesafe, erişilebilirlik, bitki ve hayvan çeşitliliği, su yüzeyleri, tesisler ve altyapı koşulları gibi çeşitli özellikleri bakımından kayda değer farklılıklar göstermiştir. Nüfus ve kentleşme oranı ile kent ormanlarının kurulması ve planlaması arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Kent ormanları daha çok piknik ve eğlence için kullanılmaktadır. Kent ormanları bilimsel ve teknik esaslara göre yönetilmemektedir. Çalışmada son olarak Türkiye'deki kent ormanları için bir yönetim altyapısının oluşturulması konusunda bazı tavsiyeler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: yönetim, planlama, rekreasyon, kent ormanı, kent ormancılığı, kentleşme

1- Bu çalışma South-East European Forestry (SEEFOR) Dergisi'nde İngilizce olarak yayınlanmıştır. Konunun Türkiye ormancılık kamuoyundaki önemi nedeniyle Türkçe'ye çevrilerek yayınlanması yazarlarca gerekli görülmüştür. Çeviri Öğr. Gör. Damla Yıldız tarafından yapılmıştır. Orijinal kaynak: ATMIŞ E., GÜNŞEN H.B., YÜCEDAĞ C. ve LİSE W. (2012), Status, Use and Management of Urban Forestry in Turkey. Journal of South-East European Forestry. Volume: 3, Issue: 2, 69-78

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelerde kentleşme, yarattığı çevre problemleri ile anormal etkilere neden olmuştur [1]. Bu manada, 1950'lerden bu yana Türkiye'deki kent nüfusu artmaya başlamıştır. Bugün, nüfusun %77'si kentsel yerleşimlerde yaşamaktadır. İnsanların kırsaldan kent merkezine göç etmesiyle yani hızlı kentleşmeyle birlikte kentte yaşayan insanların kent içindeki ve kenarındaki yeşil alanlardan ve ormanlardan beklentileri de artmış ve değişmiştir [2, 3].

Orman Genel Müdürlüğü (OGM), kent ormanlarından olan talep ve beklentileri karşılamak ve dünya çapında önemi gittikçe artan kent ormanlarına dikkat çekmek için, 2003 yılında kent ormancılığı uygulamalarına başlamıştır. Türkiye'de 2012 yılı itibarıyla 112 kent ormanı vardır. Bunun 72'si il merkezlerinde ve diğer 40'ı ilçelerdedir. Kent ormanlarının toplam alanı 11230 hektardır [4]. Türkiye'deki kent ormanları kara alanının %0.01'ini ve orman alanının %0.05'ini kaplar.

Kentleşme ve boş zamanın artması kent ormanlarının önemini arttırdığından, kent ormancılığı ormancılığın yeni yüzü olarak kabul edilmektedir [5, 6]. Amacı, kent toplumunun fizyolojik, sosyolojik ve ekonomik refahına katkı sunmaktır [7, 8]. Bu nedenle, kent ormanları, kent ekosistemlerinin tamamlayıcı bileşenleridir [9]. Diğer ormanlar ve doğal alanlarla karşılaştırıldığında, kent ormanları "sosyal ormanlar" olarak ifade edilir ve yerel halk tarafından kullanılır [10]. Kent ormanlarıyla ilişkilendirilen değerlerin çoğu, fiyatı olmayan çevresel yararlardır. Bu değerler hoş manzaralar, enerji tasarrufu, temiz hava, huzur ve sessizlik sağlamanın yanında ağaçlık yeşil alanlardaki potansiyel rekreasyonel faaliyetleri içerir. Diğer faydaları ise; rüzgâr hızını azaltma, gürültüyü önleme, mikro iklimi dengeleme, gölgelendirme ve erozyon kontrolüdür [2, 11, 12].

OGM kent ormanı kurma çalışmalarını kısa süre içinde ve plansız olarak başlattığından, Türkiye'de

kent ormancılığının yasal ve idari dayanağı eksiktir. Bu eksiklikler, bir anda tüm illerde kent ormanlarının kurulmasının başlatılmasını emreden merkezi talimatlardan da kaynaklanmaktadır. Kötü planlamanın ortaya çıkardığı sorunlar, kent ormanı alanlarının rastgele seçimi ile personel temini ve finansman yetersizliği gibi sorunlar çeşitli yazarlar tarafından ifade edilmiştir. Kent ormanının planlama literatüründe ve ilgili yasal mevzuatta yer almayan bir kavram olduğu [13], kent ormanı kurma kriterlerinin yetersiz olduğu [14], bu süreçte kentte yaşayanların talepleri ve temel ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmadığı [15, 16], ilgili kuruluşlar arasında yetki tartışmasına yol açabilecek belirsizlikler bulunduğu [17] şeklindeki değerlendirmeler yapılmıştır.

OGM bu tür eleştirilerin bir kısmını önlemek için 30.09.2006 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Mesire Yerleri Yönetmeliği"nde; kent ormanı tanımını yapıp, kent ormanında bulunması gereken tesis ve donatıları sayarak, kent ormanlarında ateşli piknik yapılamayacağını mevzuata dahil etmiştir. Fakat, kent ormanlarının hukuksal ve yönetsel altyapısının oluşturulması konusundaki eksikler hala devam etmektedir. Bu yönetmelikte kent ormanları; "Geleneksel piknik anlayışının dışında, daha çok ormanların sağlık, spor, estetik, kültürel ve benzeri gibi sosyal fonksiyonlarını halkın hizmetine sunmak, aynı zamanda teknik ormancılık faaliyetleri ile yöredeki flora ve faunanın da tanıtılması amacıyla metropoller, iller ve büyük ilçeler gibi yerleşim yerleri bitişiğinde veya civarında düzenlenen alanlar" şeklinde tanımlanmaktadır [18].

Bu çalışma: Türkiye'deki kent ormanlarının genel özelliklerini belirlemek, kent ormanlarının birbirine benzerlik ve farklılıklarını tanımlamak ve kent ormancılığı anlayışına uygunluklarını sorgulamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç için gerekli değişkenler elde edilmiş ve istatistiksel analizler yapılmıştır. Analizler kent ormanlarının genel özellikleri ve erişilebilirliği, kent ormanı altyapısı, kent ormanı yönetimi ve kent ormanı hizmetleri üzerine odaklanmıştır.

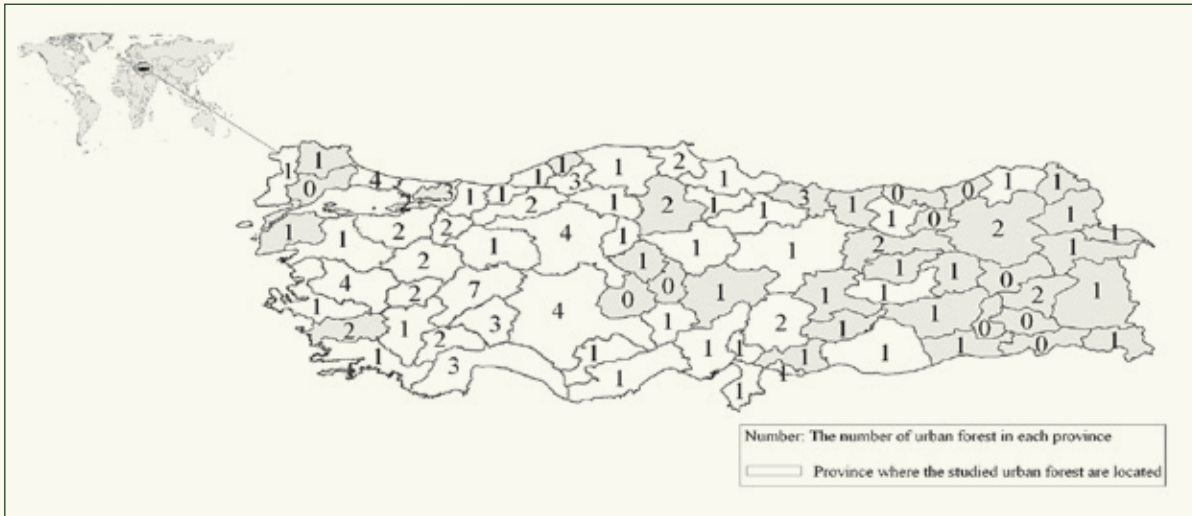
MATERYAL ve METOD

Çalışmalar 2010 yılı Mayıs ayının başından Ekim ayının sonuna kadar yürütülmüştür. Bazı kent ormanlarının kâğıt üzerinde bulunduğu halde henüz kullanıma açılmadığı, bazıları ise kullanıma açılmış olduğu halde hakkında yeterince bilgiye ulaşılamadığı için değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bu çalışmada aktif olan ve istenen bilgilere ulaşılabilen 52 kent ormanı kapsama alınmıştır.

İlk olarak, kent ormanlarıyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde yer alan çalışmaların ayrıntılı bir literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca, Türkiye'deki kent ormanları hakkında nicel bilgi

elde etmek amacıyla, ormancılık örgütünün merkez ve taşra personeliyle görüşülmüş, OGM arşivindeki ilgili dokümanlar detaylı olarak incelenmiştir. Verilerin bir bölümü bu şekilde elde edilmiştir. Verilerin diğer bölümü OGM bünyesindeki Orman Bölge Müdürlüklerinden toplanmıştır. Bu amaç için, araştırmacıların hazırladığı bilgi toplama formu OGM aracılığıyla 27 orman bölge müdürlüğüne gönderilmiştir. Doldurulan formlar daha sonra araştırmacılara iade edilmiştir.

Literatür taraması ve görüşmeler sonucu toplamda 35 değişken geliştirilmiştir. Bu değişkenlerin isimleri ve tanımları Tablo 1'de verilmiştir.

Şekil 1: Türkiye'deki kent ormanlarının dağılımı

Geliştirilen değişkenlerin frekans, minimum, maksimum ve ortalama değerleri SPSS 16 (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi) kullanılarak hesaplanmıştır. Hesaplanan sonuçlar sırasıyla kent ormanlarının genel özellikleri ve erişilebilirlik, kent ormanı altyapısı, kent ormanı yönetimi ve kent ormanı hizmetleri şeklindeki aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilmiştir. Bunlar literatüre dayalı olarak tartışılmıştır. Buna ek olarak, çalışılan kent ormanlarının dağılımı Şekil 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Değişkenlerin isimleri ve tanımları

No	Değişkenlerin isimleri	Değişkenlerin Tanımları
1	Faaliyet dönemi	Kent ormanının faaliyet gösterdiği süre
2	İl-ilçe nüfusu	İl veya ilçedeki kent nüfusu
3	Mesafe	Şehir merkezi ve kent ormanı arasındaki mesafe
4	Orman alanı oranı	Orman alanının il veya ilçedeki oranı
5	Kent ormanı alanı	Kent ormanı alanı
6	Kişi başına düşen orman alanı	İl veya ilçede kişi başına düşen orman alanı
7	Piknik alanı sayısı	İl veya ilçedeki piknik alanı sayısı
8	Piknik alan başına düşen kişi	İl veya ilçede piknik alanı başına düşen kişi sayısı
9	Kentleşme oranı	İl veya ilçe nüfusunda kent nüfusunun oranı
10	Yıllık kent ormanı ziyaretçisi	Kent ormanlarının bir yıl içindeki ziyaretçi sayısı
11	Kullanım düzeyi	Kent ormanının yıllık ziyaretçi sayısının il veya ilçe nüfusuna oranı
12	Ağaç türlerinin sayısı	Bir kent ormanındaki ağaç türlerinin sayısı
13	İğne yapraklı ağaç türü sayısı	Bir kent ormanındaki iğne yapraklı ağaç türü sayısı
14	Geniş yapraklı ağaç türü sayısı	Bir kent ormanındaki geniş yapraklı ağaç türü sayısı
15	Hayvan türlerinin sayısı	Bir kent ormanındaki hayvan türlerinin sayısı
16	Kişi başına kent ormanı alanı	İl veya ilçede kişi başına kent ormanı alanı
17	Bank	Bir kent ormanı içinde oturma bankı varlığı
18	Manzara seyir noktası	Bir kent ormanı içinde manzara seyir noktası varlığı
19	Çeşme	Bir kent ormanı içinde çeşme varlığı
20	Spor Alanı	Bir kent ormanı içinde spor alanının varlığı
21	Yürüyüş	Bir kent ormanı içinde yürüyüş yolunun varlığı
22	Oyun alanı	Bir kent ormanı içinde oyun alanı varlığı
23	Tuvalet	Bir kent ormanı içinde tuvalet varlığı
24	Otopark	Bir kent ormanı otopark alanının varlığı
25	Bisiklet yolu	Bir kent ormanı bisiklet yolunun varlığı
26	Bilgilendirme	Kent ormanı bilgilendirme merkezinin varlığı
27	İl-ilçe	Kent ormanının bulunduğu yerleşim
28	Ulaşım olanakları	Şehir merkezinden kent ormanına ulaşım olanakları
29	Su kaynakları	Kent ormanında su kaynağı veya yüzeyinin varlığı
30	Önceki durum	Kent ormanının önceki kullanım şekli
31	Yönetim planı	Kent ormanı için yönetim planının varlığı
32	Kent ormanı yönetimi	Kent ormanının işletme şekli
33	Personel sayısı	Bir kent ormanı personelin sayısı
34	Teknik kişi sayısı	Bir kent ormanı teknik personel sayısı
35	Kent ormanı Fonksiyonları	Kent ormanı fonksiyonları (rekreasyon, spor etkinlikleri, sağlık tesisleri, flora-fauna zenginliği)

BULGULAR ve TARTIŞMA

Kent Ormanlarının Genel Özellikleri ve Erişilebilirlik

Çalışılan kent ormanlarının 8'i ilçelerde bulunurken diğer 44'ü il merkezlerinde bulunmaktadır. Kent ormanlarının kurulduğu en küçük ve en büyük yerleşimlerin (Isparta-Sütçüler ve İstanbul) nüfusu sırasıyla 12.459 ve 13 milyondur (Tablo 2). Bu bağlamda, Zhu ve Zhang [19] kent ormanı alanının kentsel nüfus sayısı ile artış eğiliminde olduğunu iddia etmektedir. Fakat, bu çalışmada yerleşimlerin büyüklüğüyle kent ormanı alanının büyüklüğü arasında bir paralellik bulunmadığı tespit edilmiştir. Yani bu durum kent ormanlarının planlanmasında dikkate alınmamaktadır. Oysa yerleşimlerin büyüklüğü toplumun farklı taleplerini oluşturabilir.

Tablo 2: Kent ormanlarını bulunduran il/ilçelerin özellikleri

	Birim	En az	En fazla	Ortalama
İl/ilçe nüfusu	kişi	12 459	13 000 000	700 634
Orman alanı oranı	%	0.5	68	38
Kişi başına düşen orman alanı	m ² /kişi	0.01	36	4
Piknik alanı sayısı	sayı	1	165	21
Her bir piknik alanı için kişiler	kişi	655	698 887	45 616
Kentleşme oranı	yüzde	43	99	68

Kent ormanlarının bulunduğu illerdeki orman alanlarının genel alana oranına bakıldığında; en düşük orman alanının %0,5, en büyüğünün de %68 oranına sahip olduğu görülmektedir. 52 kentin ortalama orman alanı oranı %38'dir (Tablo 2). Buradan kent ormanlarının en fakir ormana sahip yerleşimlerden, en zengin orman alanına sahip olan yerleşimlere kadar geniş bir yelpazede kurulduğu anlaşılmaktadır.

Kent ormanlarının kurulduğu yerleşimlerdeki tüm orman alanları göze alındığında; kişi başına düşen orman alanı oranı en küçük 0,01m²'yle Şanlıurfa ilinde, en büyük 36 m² ile Domaniç ilçesinde (Kütahya) olduğu görülmektedir. 52 kent ormanının bulunduğu yerleşimlerdeki ortalama kişi başına düşen orman alanının 4 m² olduğu görülmektedir (Tablo 2). Bu miktar World Health Organization (WHO)'ın verdiği kişi başına düşmesi gereken minimum yeşil alan miktarı olan 9 m²'nin yarısına denk gelmektedir [20,21].

Kent ormanları daha çok kullanıcıların piknik ihtiyacını karşılamaktadır. Kent ormanlarının kurulduğu yerlerde bazı yerleşimlerin en az 1, en fazla 165 piknik alanına sahip olduğu görülmektedir. Bu yerleşimlerin ortalama piknik alanı sayısı 21'dir (Tablo 2). Burada İstanbul'un

sahip olduğu 165 piknik alanı sayısının ortalamayı arttırdığını belirtmek gerekmektedir.

Piknik alanı başına düşen insan sayısına bakıldığında bu yerleşimlerde bir piknik alanına en az 655, en fazla 698887 kişinin düştüğü görülmektedir (Tablo 2). Ortalama olarak 45616 kişiye bir piknik alanı düşmektedir. Bu da oldukça düşük bir sayıdır. Burada 13 milyon nüfusa sahip İstanbul'da 78274 Kişiye 1 piknik alanı düşmesinin ortalamayı arttırdığını söylemek gerekmektedir.

Kentleşmenin yoğun olarak yaşandığı yerlerde insanların rekreasyonel faaliyetlere daha yoğun talep gösterdiği bilinmektedir [22]. Bu nedenle 52 kent ormanının bulunduğu yerleşimlerin kentsel nüfusunun il genel nüfusuna oranını gösteren kentleşme oranı da araştırılmıştır. Bu yerleşimlerin kentleşme oranı en az %43, en fazla %99'dur. Ortalama kentleşme oranı ise %68'dir.

Türkiye'de kent ormanları 2003 yılında alınan bir kararla kurulmaya başlandığı için yaşları çok gençtir. İncelenen 52 kent ormanının en yenisi üç yıllık (2 adet), en eskisi 8 yıllıktır (12 adet) . Kent ormanlarının ortalama yaşı 6,8 yıldır (Tablo 3).

Tablo 3: Kent ormanlarının genel özellikleri

	Birim	En az	En fazla	Ortalama
Faaliyet dönemi	yıl	3	8	6.8
Uzaklık	km	1	40	7.9
Kent ormanı alanı	m ² /ha	8	1 025	144

Kent ormanları ile il/ilçelere olan en az ve en fazla uzaklık 1 ile 40 km arasında değişirken, ortalama uzaklık 7.9 km'dir. Uzaklık ziyaretçiler için büyük önem taşımaktadır. Aynı şekilde, Hörnsten ve Fredman [23], İsveç nüfusunun yerleşim yerlerine 1 km'den daha kısa mesafedeki kent ormanlarını tercih ettiklerini bildirmiştir. Başka bir çalışmada da, ziyaretçi sıklığının uzaklık ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir [24,25]. 16 Avrupa ülkesinde yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, Konijnendijk [26], kent ormanlarının şehir merkezine maksimum 50 km mesafede yer aldığını bildirmiştir. Öte yandan, Coles ve Bussey [27], kent ormanlarının ideal olarak şehir merkezlerinden 5-10 dk yürüme mesafesinde olması gerektiğini belirtmiştir. Rekrasyon açısından ormanların çekiciliği, insanların ormanı ziyaret ederken kat edeceği mesafenin kısıtlılığına göre artar [28].

Şekil 2: Bartın Kent Ormanından bir görüntü

Şekil 3: Kepez/Antalya Kent Ormanı'nda yapay elemanların yoğunluğu dikkat çekiyor

Kent ormanlarının 28'i (%54) yürüme mesafesindedir. 19'una belediye otobüsüyle, 21'ine dolmuşla ulaşılabilir (Şekil 2). Kent ormanlarının 11'ine ise toplu ulaşım veya yürüyerek ulaşma olanağı yoktur. Bu kent ormanlarına kullanıcılar sadece kendi özel araçlarıyla ulaşılabilir. Uslu ve Ayaşlıgil de [29], kent ormanlarına özel araçla veya toplu taşıma araçlarıyla kolayca ulaşılması gerektiğinin önemini vurgulamışlardır.

Çalışılan kent ormanlarının en küçüğü 8 ha., en büyüğü ise 1025 hektarlık alana sahiptir. Kent ormanlarının ortalama büyüklüğü 144 ha.'dır. 34 kent ormanının alanı ortalama değer olan 144 ha.'dan düşüktür (Tablo 3). En küçük ile en büyük arasında bu kadar büyük bir fark oluşması, kent ormanlarının alan büyüklüğü hakkında bir standart oluşturulmamış olmasının göstergesidir. "Kent Ormanları ve Dinlenme Yerleri Uygulamalarına İlişkin Teknik İzahname"ye göre: kent ormanlarının alanının en fazla 300 hektar olabileceği belirtildiği halde 4 kent ormanının alanı bu miktardan büyüktür. Üst sınırın 300 ha. olabileceği yazılan bu belgede bir alt sınır verilmemektedir. Gezer ve Gül [12]'e göre; Türkiye'deki kent ormanlarının büyüklüğü en az 45 ha olmalıdır. Mevcut kent ormanları içinde 13 kent ormanı alanı 45 hektardan düşüktür. Yani 13 kent ormanının büyüklüğü Gezer ve Gül'ün asgari büyüklük kriterine uymamaktadır.

Kent Ormanı Altyapısı

Orman ziyaretçileri genellikle farklı tipte su kaynaklarını içeren kent ormanları gibi açık yeşil alanları tercih ederler [12]. Alanın değerini artırmak için; sadece karışık ağaç türlerinin varlığı yeterli değildir. Aynı zamanda ağaçlar ile alanın kombinasyonu, çayır ve özellikle su kütleleri varlığı da önemlidir [30]. Kent ormanlarının sadece 22'sinde (%42,3) göl-gölet veya akarsu gibi bir su kaynağı vardır (19'unda göl-gölet, 2'sinde akarsu ve 1'inde de hem göl-gölet hem de akarsu vardır). Kent ormanlarının 30'unda su kaynağı bulunmamaktadır (Şekil 3).

Ziyaretçilerin çoğunluğu kent ormanlarının doğallığına önem vermektedir [31]. Kent ormanlarının kurulmadan önceki niteliklerine

bakıldığında %51,9'unun ağaçlandırma (plantasyon) sahası olduğu, %36,5'inin ise doğal orman olduğu görülmektedir. Kent ormanlarının %9,6'sının daha önce de piknik alanı olarak kullanıldığı, sonradan kent ormanlarına dönüştürüldüğü görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4: Ağaçlandırma Alanında Kurulmuş Bir Kent Ormanı (Sandıklı/Afyon Kent Ormanı)

Kent Ormanı Yönetimi

Kent ormanlarından sadece 5'inin (%9,6) yönetim planı vardır. Geri kalan 47 kent ormanının yönetim planı yoktur. Oysa kent ormanlarının yönetiminde ortak bir standart sağlayacak yönetim planlarına gereksinim vardır. Aksi halde kent ormanları arzu edilmeyen bir şekilde gelişecektir. Çetiner ve ark. [32], başarılı ve iyi bir kent ormanının kurulması ve yönetiminde belediye, orman yönetimi ve kamu sektörünün katılımının zorunlu olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, ilgi gruplarının katılımıyla hazırlanacak uygun yönetim planlarına ihtiyaç vardır.

Kent ormanlarının sadece 18'i ormancılık örgütü tarafından yönetilmektedir. Ormancılık örgütü yönetim hakkını devrettiği için geri kalanların 29'u belediyeler, 2'si il özel idaresi, 2'si özel şahıslar, 1'i de köy tüzel kişiliği tarafından yönetilmektedir.

Ormancılık örgütü kent ormanlarının yönetimini kendisi üstlenmektense, belediyelere veya özel sektöre devretmeyi tercih etmektedir. Belediyeler ve özel sektör ise gelir sağlamak amacıyla kent ormanının kuruluş amacına uygun olmayan birçok tesisi bu alanlarda inşa etmekte ve kent ormanlarının daha çok piknik ve eğlence amaçlı kullanılmasına neden olmaktadır.

Kent ormanlarının bazılarında (9 adedinde) hiç bir çalışanın olmadığı görülmektedir. Kent ormanlarında çalışan sayısı en fazla 15 kişi olarak bildirilmiştir. Fakat bu sayı kuşku bir sayıdır. Tüm kent ormanlarındaki ortalama çalışan sayısı 4'tür. Çalışanlar içinde orman mühendisi, peyzaj mimarı vb. teknik elemanların sayısı daha da düşüktür. 18 kent ormanında hiçbir teknik eleman bulunmamaktadır. Kent ormanlarındaki ortalama teknik eleman sayısı 1,44'tür. (Burada kent ormanında bulunmaktan çok, ilgilenen eleman sayısı olarak değerlendirilmelidir)

Kent Ormanı Hizmetleri

Türkiye'deki kent ormanlarında ağaç türlerinin sayısı 1 ile 25 arasında değişir (Tablo 4). Diğer kent ormanları en az 3 farklı ağaç türünden oluşmuşken, Denizli Kent Ormanı sadece bir ağaç türünü içerir. 6 kent ormanında yapraklı ağaç türü bulunmazken, 2 kent ormanında hiçbir iğne yapraklı ağaç türü yoktur. Ziyaretçiler genellikle çevredeki ormanlar içinde ağaç türü çeşitliliğine sahip olan kent ormanlarını daha çok tercih ederler [33, 34]. Oğuz [15], Avrupa'da yaprağını döken ağaç türleriyle kurulu kent ormanlarının çok yaygın olduğuna ve ağaç yaşının değişiklik gösterdiğine işaret etmektedir. Dirik ve Ata [35] ve Gezer ve Gül [12] de rekreasyon alanları için yapraklı ağaç türlerinin kullanılmış olduğunu vurgulamaktadır. Bu anlamda, ağaç türü çeşitliliğinin azalması, kent ormanlarının çekiciliğinin azalacağını göstermektedir.

Kent ormanlarındaki hayvan türlerinin minimum ve maksimum sayıları 1 ile 12 arasında değişir ve ortalama değer sadece 5'tir (Tablo 4). Kent ormanlarındaki yaban hayatı envanterinin yetersiz olması nedeniyle hayvan türü sayısı düşük çıkmış olabilir. Aslında gerçek sayının çok daha yüksek olması beklenmektedir.

Tablo 4: Kent Ormanının Yapısı Hakkında Bilgi

	Birim	En az	En fazla	Ortalama
Ağaç türlerinin sayısı	sayı	1	25	8
İğne yapraklı ağaç türlerinin sayısı	sayı	0	9	3
Geniş yapraklı ağaç türlerinin sayısı	sayı	0	16	5
Hayvan türlerinin sayısı	sayı	1	12	5

Türkiye'deki kent ormanlarının yıllık ortalama ziyaretçi sayısı 25603'tür. Kent ormanları içinde yıllık ziyaretçi sayısı 500 ile en düşük kent ormanı Sinop Kent Ormanı'dır (Tablo 5). Bu kent ormanı henüz kamuoyu tarafından tanınmamıştır (Hatta yanlış yer seçimi nedeniyle kapatılmıştır). Yıllık ziyaretçi sayısı 1000'in altında 4 adet kent ormanı vardır. Bu sayı en fazla ziyaretçiye sahip olan İstanbul Kent Ormanında 200 bine çıkmaktadır. Ortalama ziyaretçi sayısı farklı değişkenler tarafından etkilenebilmektedir. Bunlardan en önemlileri; kent ormanının kente uzaklığı, konumu, personel durumu, işletmecisi, yönetim planı ve işlevlerinin sayısıdır [36]. Fakat Türkiye'de bazı kent ormanlarında ziyaretçi sayısının çok düşük olmasının nedeni, bu kent ormanlarının hizmet ünitelerinin henüz tamamlanmamış olması ve tanıtımlarının yeterince yapılmamış olmasıdır.

Kullanım düzeyi kent ormanını ziyaret edenlerin o kent nüfusuna oranlanmasıyla hesaplanmıştır. Kullanım düzeyi %1'le, %216,5 arasında büyük bir aralıkta oluşmaktadır. Kullanım düzeyi en yüksek çıkan kent ormanı Bilecik Kent Ormanı'dır (%216,5). Bu kent ormanının içinde gazino, düğün salonu gibi tesislerin yapılmış olması, bu kent ormanının kullanım düzeyini arttırmaktadır. Fakat bu kullanımlar kent ormanının kullanım amaçlarıyla örtüşmemektedir. Kent ormanlarının ortalama kullanım düzeyi %16,5'tur (Tablo 5).

Bazı kent ormanlarının bulunduğu yerleşimlerde, kişi başına düşen kent orman alanı çok düşüktür. Kişi başına düşen kent ormanı alanı en az 0,1 m² ile Ankara Kent Ormanı'nda, en fazla da 106 m² ile Muğla Kent Ormanı'ndadır. Türkiye'de kent ormanı bulunan yerleşimlerde; kişi başına düşen ortalama kent ormanı alanı 11 m²'dir (Tablo 5).

Tablo 5: Kent ormanının rekreasyon hizmetleri hakkında bilgi

	Birim	En az	En fazla	Ortalama
Yıllık kent ormanı ziyaretçisi	kişi	500	200 000	25 603
Kullanım düzeyi	%	1	216.5	16.5
Kişi başına düşen kent ormanı alanı	m ² /kişi	0.1	106	11

Kent ormanlarının hemen hemen yarısında otopark alanı (%48,1) ve bilgilendirme merkezi (46,2) yoktur. Kent ormanlarının %94,2'sinde bisiklet yolu olmaması göze batmaktadır. 47 kent ormanında oturma bankları, 42'sinde seyir noktası, 40'ında çeşmeler ve 37'sinde tuvalet vardır (Tablo 6, Şekil 5). Kent ormanlarında inşa edilen tesisler arasında en fazla yapılan tesis yürüyüş yollarıdır. 49 kent ormanında yürüyüş yolları, 34'ünde spor alanları ve 45'inde oyun alanları vardır (Tablo 6). Çetiner ve ark. [32] 'na göre, kent ormanlarının otoparka sahip olması ziyaretçiler için çekici bir unsurdur.

Şekil 5: Bartın Kent Ormanındaki bir oyun alanı

Kent ormanlarının %86'sında rekreasyon, %75'inde spor, %60'ında sağlık, %31'inde flora-fauna zenginliği öne çıkmaktadır. Kent ormanlarında asıl amaç karbon emisyonunu azaltma, hava kirliliğini engelleme, mikroklimayı düzenleme ve rekreasyon alanları yaratma gibi hizmetler sunmaktır (Jim and Chen, 2009). Türkiye'deki kent ormanlarında bu amaçlardan sadece rekreasyon ve spor aktiviteleri ağır basmaktadır.

Tablo 6: Kent ormanlarındaki mevcut rekreasyonel faaliyetler

	Frekans		Yüzde	
	Var olma	Yok	Var olma	Yok
Bank	47	5	90.4	9.6
Manzara seyir noktası	42	10	80.8	19.2
Çeşme	40	12	76.9	23.1
Spor alanı	34	18	65.4	34.6
Yürüyüş	49	3	94.2	5.8
Oyun alanı	45	7	86.5	13.5
Tuvalet	37	15	71.2	28.8
Park alanı	28	25	51.9	48.1
Bisiklet yolu	3	49	5.8	94.2
Bilgi merkezi	28	24	53.8	46.2

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın bulgularına dayanarak aşağıdaki sonuçlar çıkarılabilir;

Türkiye'de kent ormanları deneyiminin oldukça az bir geçmişi vardır. Kent ormanları ortalama 6.8 yaşındadır. Toplum bu kısa süre içinde kent ormanlarını yeterince tanıyamamıştır. Ayrıca, ormancılık örgütü de kent ormanlarına çok fazla önem vermemiştir. 100'den fazla kent ormanı kısa süre içinde kurulmuştur, fakat kurulan kent ormanlarının yönetiminin kalitesini arttırmak için harcanan çabalar yetersizdir. Yine, kent ormancılığıyla ilgili deneyimlerin ulusal ve uluslararası düzeyde paylaşılması gerekmektedir. Bu amaçla, ormancılık örgütü, belediyeler ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği içerisinde olmalıdır. Aynı zamanda ulusal ve uluslararası düzeyde bir kent ormancılığı kongresi yapılabilir. Bu çabalar sayesinde, kent ormanlarının kavramsal çerçevesini değerlendirilmenin yanı sıra, dünyadaki

deneyimler kullanılarak Türkiye'de kent ormanları için bir model oluşturulabilir. Bu gibi çalışmalar, mevcut kent ormanlarının kalitesini ve toplum tarafından kent ormanlarının tanınma düzeyini arttıracaktır. Buna ek olarak, kent ormanlarındaki ziyaretçi sayısının artırılması için halkla ilişkiler çalışmalarına ihtiyaç vardır.

Bu çalışma sonucunda, kent ormanlarının kurulması kararlarına; nüfus, kentleşme oranı ve kişi başına orman alanının hiçbir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Yani bu değişkenler ormancılık örgütü tarafından dikkate alınmamaktadır. Aslında bu özelliklerin, kent ormanlarının kurulmasına ve konumlarının seçilmesine karar verirken dikkate alınması gerekmektedir. Bu tür bilgiler kent ormanlarının büyüklüğü ve tesislerinin kapasitesini belirleme gibi çoğu teknik konuda planlayıcıya rehberlik

ederler. Yani bu karakteristikler kent ormanlarının kurulması sırasında mutlaka dikkate alınmalıdır.

Çalışılan 52 kent ormanının bazıları kent yerleşimlerinden oldukça uzak ve bunların sadece yarısı yürüme mesafesindedir. Ayrıca, kent ormanlarının çoğuna toplu taşıma araçları ile ulaşamamaktadır. Ancak, kolay erişim, şehirde yaşayanların kent ormanlarını benimsemesi ve kullanımını arttırmasında en önemli faktörlerden biridir. Bu nedenlerden dolayı, kent ormanlarının kente yakınlığı, yani yürüme mesafesinde olması veya toplu taşıma araçlarıyla erişilebilirliği önemlidir.

Kent ormanlarının çoğunluğunun sadece ziyaretçilerin piknik ve eğlence ihtiyacını karşılamak için kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu amaçların yanı sıra, kent ormanları karbon salınımını azaltmak, hava kirliliğini önlemek, halka eğitim, sağlık, spor, estetik ve kültür gibi sosyal işlevleri sunmak, teknik ormancılık faaliyetlerini tanıtmak ve kent ormanlarındaki bitki ve hayvanlar hakkında bilgi sunmak için de kurulmalıdır.

Kent ormanlarında göl/gölet ve akarsu sayısı oldukça azdır. Bir rekreasyon alanının değeri bitki ve hayvan çeşitliliğinin yanı sıra göl/gölet ve akarsuların varlığı ile artar. Eğer kent ormanlarında göl/gölet ve akarsu gibi su varlıkları mevcutsa, toplumun kent ormanlarına olan talebi artacaktır.

Hemen hemen bütün kent ormanlarında yönetim planı yoktur. İdari ve teknik personel sayısı azdır. Bunlar, kent ormanlarının bilimsel ve teknik esaslara göre yönetilmediğinin kanıtıdır. Hâlbuki kent ormanlarının bir yönetim planı ile teknik ve idari personele sahip olması kent ormanlarının yönetimini kolaylaştıracaktır. Bu nedenle bütün

kent ormanlarının yönetim planları bir an önce yapılmalıdır.

Çoğu kent ormanında hizmet birimleri henüz yeterince oluşturulmamıştır. Kent ormanlarında sağlanan belirgin hizmetler yürüyüş yolları ve oyun alanlarıdır. Kent ormanlarının yarısında otopark alanı ve bilgi merkezi yoktur. Aslına kent ormanlarında ziyaretçi talebini belirleyen hizmet birimleri oluşturulmalıdır. Hizmet birimlerinin oluşturulmasında rekreasyonel taşıma kapasitesi mutlaka dikkate alınmalıdır.

Kent ormanlarında yeterli envanter çalışmaları yapılmadığından ağaç ve hayvan türlerinin sayısı az görünmektedir. Var olan kent ormanlarında envanter çalışmaları tamamlandıktan sonra, ağaç türleri ve diğer türler için bilgi panoları ve işaretleri oluşturulmalıdır. Ayrıca, yeni kent ormanlarının yer seçimi ve kuruluşu sırasında ağaç türleri, bitki ve hayvan çeşitliliği göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye'deki kent ormanlarının yönetsel ve altyapı eksiklikleri sadece bu çalışmanın sonuçları ile sınırlı değildir. Kent ormanının yönetimindeki bütün eksiklikler, çeşitli bilimsel araştırmalar sayesinde bulunabilir. Kent ormanlarında katılımcı bir yaklaşım izlendiği zaman topluma daha etkin hizmet verilebilir. Ayrıca, kent ormanlarının yasal ve yönetsel boyutlarını ortaya koyacak bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır.

Teşekkürler

Veri toplama sırasında Orman Genel Müdürlüğü (OGM) personelinin yardımının değeri bizim için çok büyüktür. Özel olarak da OGM Eğitim Şube Müdürü Fethi ASLAN'a teşekkür ederiz.

Kaynaklar

Bu makalenin orijinal metnine ve kaynaklarına (36 adet) <http://dx.doi.org/10.15177/seefor.12-08> adresinden ulaşılabilir.

Çatalburun Av Köpekleri

Devrim ÖZSOY

Çatalburun Av Köpekleri uzun yıllardır Tarsus ve civar şehirlerde avcılar tarafından avcılıkta kullanılmaktadır. Koku almada başarısı ve burnunun ayrıık olmasından dolayı **çatalburun** ismini almışlardır. Güçlü koku alma duyusu sayesinde narkotik köpeği olarak da son yıllarda Emniyet Kuvvetlerince kullanılmaya başlanmış ve büyük bir üne kavuşmuşlardır. Ayrıca av sırasında soğukkanlılığı ve itaatkârlığı ile avcılarının sevgisini kazanmışlardır. Çocuklarla arasının çok iyi olması ayrıca tercih sebebidir. İnsancıl, sevgi dolu, mükemmel bir yerli av köpeğidir.

Çatalburunlar, oyuncu, sevecen, itaatkâr ve hareketli köpeklerdir. Çocuklara çok yakın davranırlar. Ev bekçiliği de yaparlar. **Çatalburunlarda** genellikle saldırgan eğilimler görülmez. Hem yerden hem de havadan koku takibi yapabilmektedirler. Tarsus **çatalburun köpeklerince** *ferma* iki şekilde yapılmaktadır. Bazıları donarak bazıları da ayak kaldırarak ferma yapmaktadırlar.

Tüylerin renk yoğunluğu erkeklerde kahve-beyaz, dişilerde kahve-beyaz ve düz kahverengi olarak görülmektedir. Tüyleri genelde yumuşaktır. Tüy özellikleri açısından erkek ve dişi bireylerin büyük çoğunluğu ince tüylüdür. Nadir olarak siyah bireylere de rastlanmaktadır.

Mavi Lale

Şeyh Hamit AKYÜZ

Zurbahan dağının 1970 metrelik zirvesinden etrafı seyrederken dört yönde tüm ufku kucaklar gibi olursunuz. Bir tarafta Hekimhan ilçe merkezinden başlayan kayısı ağaçları, Hatın kayasında taş aralarına saklanmış kar kümeleri, Kandıl göleti, derin bir vadiyi yırtarak akan acı dere, bozkırda meşe ağaçları, Karadağ'da yemyeşil çam ve ardıçlar, Leylek, Yama ve Ayrancı dağları ve Hekimhan'ın tüm köyleri ayaklarınızın altında kalır.

Baktığınız her noktada farklı bir renk görürsünüz ki, sanki ta uzaklara kadar yemyeşil zemine renkli motiflerle süslü Yörük kilimleri serilmiş sanırsınız.

Zurbahan dağının doruğu bir kubbeye benzer. Etrafa baktığınızda sonsuza kadar görebildiğinizi hissettiğiniz tüm manzara sizin olur. Yücekaya'nın gölgesine sığınmış Hekimhan önünüze serilir. Doğuda Arguvan'a kadar tüm Hekimhan köylerini, batıda Güzelyurd'u, Dursunlu'yu, Sarıkız'ı, güneyde İpekyolu'nu, Kocaözü'nü, taa Yazıhan ovasından Beydağı'na kadar her yeri gözlerinizle buluşturursunuz. Orada her şeyin olduğu gibi görüldüğü sessiz büyüklükle karşı karşıya kalırsınız. Zurbahan dağının zirvesinde o büyüklük içindeki yalnızlıkta kendinizi şehrin tahribatından kurtarıp yeniden bulursunuz. Orada özünüzde biriken isyan kaybolur, varlığınızın erdem dolu bir duyguya akıp gittiğini hissedersiniz.

Zurbahan dağının zirvesinden sonsuza bakan gözlerinizi kaçırıp, hemen ayaklarınızın dibinde taşlara tutunmuş çiçekler arasında masmavi bir lalenin size gülümsediğini görürsünüz, o lalenin güzelliğini, asilliğini ve farklılığını tespit için her bahar zirveye çıkmışımıdır. Bir kök etrafında dağınık dallarına tutunmuş küçük yapraklarının arasından zarif ve tüylü sapının üzerinde dik durmaya çalışan o güzel çiçeğin mavilikle morluk arasındaki rengi sizi öyle bir etkiler ki taşların üzerine çöktüğünüz iki dizinizin üzerinde saatlerce kalır ona saygınızı ve sevginizi iletmeye çalışırsınız.

Her bahar buluştuğumda, bu mavi laleyi evimin bahçesine veya saksıya taşımaya ikna edemedim, o bir niyet çiçeği ile beraber dal dala yalnız olmadığını söylemeye çalışıyordum. Zurbahan dağının eteklerinden zirvesine kadar binlerce bitkinin ve çiçeğin mevsimle beraber sırasıyla dağ süslediği bir Mayıs ayının ilk haftasında dağa tırmanabilirseniz her adımda o lale mavi gözleriyle size gülümseyecektir.

Fotoğraf: Süleyman ALKAN

Yusuf Savaş Emek Can Dost!

İyigün PULAT

Derneğimiz üyesi olmuş, ayrılmış ama ormancılık, doğa, çevre konularında yoğun uğraş, “SAVAŞ” ve “EMEK” veren yoldaşımız.

Uzun süredir İzmir-Karaburun’da yaşıyordu. Söylüyor, yazıyor, “Ütopya Etkinlikleri” düzenliyordu.

21.01.2014 günü saat 10.20’de sokaktayım, cebimde telefon çalıyor.

Erol DURUÖZ abi arıyor
YUSUF SAVAŞ EMEK kardeş
Gitmiş diyor
Yüreğime bir taş iniyor

Başım dönüyor
Ama dünya da dönüyor
Bir şeyler oluyor,
Gidenler oluyor,
Kalanlar ağlasalar da
Duruyor, dayanıyor

Saat 14.54
Fevzi Yılmaz’ı aradım
Rahmet ve baş sağlığı.
Karaburun yolundayız
“SAVAŞ”la birlikteyiz.

Kalanlar “EMEK” versin.
Doğa Koruma “SAVAŞ”ı sürsün
Diyesim geldi
Sabır, Sebat ve Dirençle
Doğa için hep birlikte

ÇEVRE SAVAŞININ SİMGE İSMİYDİ

Emek yaşama veda etti

İZMİR (Cumhuriyet Ege Bürosu) - 68 kuşağının ve Türkiye çevre hareketinin simge isimlerinden, Karaburun’da Ütopyalar Toplantıları’nın düzenleyicilerinden Savaş Emek (66), kanser tedavisi gördüğü Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi’nde dün yaşamını yitirdi. Bir dönem Yeşiller Partisi İzmir İl Başkanlığı da yapan Emek, Bafa Gölü direnişinin yanı sıra, Akkuyu’ya nükleer, Aliğa’ya da termik santral kurulması girişimlerine karşı yürütülen mücadelelerin örgütleyicisi olmuştu. Birçok doğa düşmanı yatırım, bu direniş sayesinde hayata geçirilememiştir.

Emek’in çevre mücadelesindeki yakın arkadaşlarından Ayşe Tosuner, “Ege ve Akdeniz’in Türkiye kıyıları, yaşamlarını Savaş Emek’e borçludur. Çünkü o, Aliğa’ya termik santral, Akkuyu’ya da nükleer santral kurdurmamak için yeşilleri, ekolojistleri, gençleri kasacası halkı örgütleyip ilk el ele eylemini yapmıştı. Akkuyu’da da defalarca eylemler ve yürüyüşler ve protestoları gerçekleştirmiştir. Aliğa’ya termik, Akkuyu’ya da nükleer santral dikemediler” dedi. Emek’in cenazesi, bugün İzmir Alsancak Hocaade Camisi’nde kılınacak öğle namazının ardından Karaburun Mezarlığı’nda toprağa verilecek.

YİTİRDİKLERİMİZ

NECMETTİN DEMİREL
ELAZIĞ – 1934
İ.Ü. ORM. FAK. – 1960
ANKARA – 31.01.2014

RASİM GÜRBÜZ
NİĞDE - 1927
İ.Ü. ORM. FAK. - 1948
ANKARA - 08.02.2014

*Sonsuzluğa uğurladığımız üyelerimize
Tanrı’dan rahmet yakınlarına ve meslek
kamuoyumuza başsağlığı dileriz.*

TOD - Türkiye Ormancılar Derneği
Tuna Caddesi No:5/8 Kızılay-ANKARA
Tel: 0312.433 84 13 Faks: 433 26 64

www.ormancilarderneği.org

Sayın Üyemiz,

Derneğimiz Banka Hesap bilgileri aşağıdaki şekilde değişmiştir:

ZİRAAT BANKASI ANKARA YENİŞEHİR ŞUBESİ
ŞUBE KODU: 471

NO:	HESAP ADI:	CİNSİ:	HESAP NO:	IBAN:
1	DERNEK	TL	5002	TR250001000471397751395002
2	DERNEK	EURO	5007	TR840001000471397751395007
3	İŞLETME	TL	5001	TR940001000471450795005001
4	İŞLETME	EURO	5003	TR400001000471450795005003

Bu hesaplara Türkiye'nin herhangi bir yerindeki Ziraat Bankası şubelerinden **hiçbir masraf ödemedi** Üyelik Aidatı ve RIXOS konaklama bedelini havale edebilirsiniz. Buna göre:

1) ÜYELİK AİDATLARI için;

Türkiye Ormancılar Derneği TR250001000471397751395002 nolu hesabına Üyelik Aidatı olarak yatırılması gerekmektedir.

2) RIXOS Otel konaklamalarında;

Yüksek sezonda (Nisan-Ekim Ayları)

Türkiye Ormancılar Derneği İktisadi işletmesinin Hesabına (TR400001000471450795005003) gecelik konaklama bedeli olarak 24 EURO,
Türkiye Ormancılar Derneği TR840001000471397751395007 nolu hesabına BAĞIŞ olarak gecelik 6 EURO yatırılması gerekmektedir.

Düşük sezonda (Kasım-Mart Ayları)

Türkiye Ormancılar Derneği İktisadi işletmesinin Hesabına (TR400001000471450795005003) gecelik konaklama bedeli olarak 20 EURO,
Türkiye Ormancılar Derneği TR840001000471397751395007 nolu hesabına BAĞIŞ olarak gecelik 2 EURO yatırılması gerekmektedir.

	KONAKLAMA AYLARI	GECELİK KONAKLAMA BEDELİ	BAĞIŞ	TOPLAM
YÜKSEK SEZON	NİSAN-EKİM	24 EURO	6 EURO	30 EURO
DÜŞÜK SEZON	KASIM-MART	20 EURO	2 EURO	22 EURO
IBAN		TR400001000471450795005003	TR840001000471397751395007	
HESAP DETAYI		TOD İKTİSADİ İŞLETMESİ	TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ	

Bu işlemler için Türkiye'nin tüm Ziraat Bankası şubelerinden herhangi bir masraf alınmayacaktır.